2011 йил, 28 июль, пайшанба № 30 (336)

Куч — адолатда

Ўзбекистон Республикаси Олий судининг ҳуқуқий газетаси | http://www.supcourt.uz | 1998 йил 29 августдан чиқа бошлаган.

Буюк ва муқаддассан, мустақил Ватан!

Она Ўзбекистонимиз, меҳнаткаш ва танти халқимиз асрларга пойдевор бўлгулик улуғ бунёдкорлик йилларини бошдан кечирмоқда. Ойлар фасллардан фарқ қилганидек, йиллар фасллардан жозибалироқ.

Ойбек домла: "Бир ўлкаки, қишларида шивирлар баҳор, Бир ўлкаки, сал кўрмаса қуёш соғинар", деганларидек, қор остида ҳам кўкламни эслатиб тургувчи буғдой майсалари, эрта ёздаёқ чексиз кенгликларни тўлдириб ярқираган олтин буғдойзорларимиз. Одамларнинг ниятларидек қатор ва текис эгатлар, кузга бориб кўзни қамаштиргувчи фараҳбахш далалар, эл меҳри ва меҳнати билан парвариш топган ўзбекона тароват, ўзбекона пайкаллар. Юрт, Ватан ҳам шундай парвариш ва эъзоз топмоқда.

БИР ЎЛКАКИ, ТУПРОҒИДА ОЛТИН ГУЛЛАЙДИ

Куни кеча эккан ғалласидан мўл ҳосил олган фермер телевизорга чиқиб, жуда гўзал сўзларни айтди. "Элимиз, давлатимиз олдида юзимиз ёруғ бўлди". Деҳқончасига, чин дилдан чиққан гап бу. Ғайрати жуссасидан балқиб турган сариосиёлик бошқа бир дали-ғули йигит, устоз адибимизга отдош Ойбек Норқулов деган фермернинг ҳам боши осмонда, хурсандчилиги бир олам. Давлатимиз раҳбарининг Ўзбекистон ғаллакорларига табригида у бошчилик қилаётган "Ҳайитали Боймуҳамедов" фермер хўжалигининг номи биринчилар қаторида, алоҳида тилга олингани хўжаликнинг фидойи деҳқонлари учун юксак эътибор, катта хушхабар бўлди.

Тойлар тулпорларга, жилғалар дарёларга, сўқмоқлар йўлларга айланади. Бўталоқлар нор бўлади, норлар тизилишиб карвонларга эврилади. Йўллар йилларга, кўприклар манзилларга уланади. Сувлар билан йўллар, йўллар билан йиллар бири бирига нақадар ўхшаш ва уйқаш. Ва буларнинг барчаси диллар, кўнгилларга боғланиб кетади. Диллар эса манзилу маконларга, шаҳар ва қишлоқларга ўхшайди. Буни хассос шоиримиз Муҳаммад Юсуф шундай таърифлаган эди:

Одам билан улғаяр макон,
Дунёларга достон бўлади.
Озод элнинг гўдаги султон,
Султони мард инсон бўлади.

Биз эркин бунёдкорлик йилларимизда ўзимиз, фарзандларимиз билан бирга манзилу маконларимизнинг ҳам улғайганини, мутлақо ўзгача кўрку салобат ва камолот касб этганини кўриш шарафига муяссар бўлдик. Биз бутун халқимиз билан она юртимизни сидқидилдан ардоқлаб, эъзозлаб, озода бир Ватанга айлантирмоқдамиз. Барчамиз унинг сувидан тортиб қумининг заррасигача, гиёҳидан тортиб, бир синиқ ғишти-ю муаззам қўрғонлари қадар бирдек дахлдормиз. Шу дахлдорлик, эгалик туйғуси, гўзал шу чаманга соҳиблик ҳисси ҳам ўзимиз билан бирга шаклланди, қалбларимизнинг тўрида униб-ўсиб, вояга етди.

Тошкентдан автомобил йўли билан борилса, салкам 770 чақиримча масофани ташкил этадиган, жанубий минтақамиз Сурхондарёнинг энг шимолий қисми саналмиш Сариосиё туманидаги Ҳурватан қишлоғи билан қорақалпоқ заминининг энг жанубидаги Сарибий манзилгоҳини муқояса қилсак, бу маконларда яшаётган эл-улус — кексалару ёшлар, эркаклару аёллар — ҳаммасининг эзгу ташвишлари, орзу-ниятлари-ю интилишлари бир-бирига нақадар ўхшаш ва мутаносиб эканлиги, айни пайтда бутун мамлакатнинг бугунги яратувчанлик ҳаёти, интилиш ва мақсадлари билан муштараклиги намоён бўлади.

Минглаб чақирим шимолдаги Сарибийдан шунча масофа жанубдаги ана шу Ҳурватан қишлоғида Сайриддин деган оддийгина, хокисор йигитнинг хонадонида бундан ўн етти йил муқаддам бир ўғил дунёга келган эди. Қариндош-уруғ хурсанд бўлди, боболарининг номи-конини давом эттирсин, Оллоҳ муродини берсин деб, яхши ниятлар билан болага бувасининг отини қўйишди. Шу тариқа Холмурод Холмуродов деган болакай, "Алпомиш"да айтилганидай, соат сайин, кун сайин униб-ўса бошлади. Қўл-оёғи чаққонгина, эпчил ва зийрак йигитчага айланди. Бобоси уни яхши кўрарди, гўдаклигидан футбол ўйнайсан, деб коптоклар олиб берди. Кенг-кенгиш ҳовлида кесаклардан дарвоза қўйиб, тўп тепишни ўргатди. Футболчи бўласан, деб спорт мактабларига олиб борди. Меҳрибон, оққўнгил мураббийлар бағрини очди, тарбиялади, ўргатди.

(Давоми иккинчи бетда)

Мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ўзига хос афзаллик ва имкониятлари инобатга олинган ҳолда, ушбу фаолиятга жамият равнақи ва аҳоли фаровонлигини таъминлаш, иқтисодий барқарорликка эришишнинг асосий омилларидан бири сифатида эътибор қаратилмоқда. Юртимизда бу соҳага қаратилаётган шундай юксак эътибор туфайли сўнгги беш йил ичида тадбиркорлик субъектлари сони 145 мингтага кўпайди. Бугунги кунда мамлакатимизда жами 454 мингта тадбиркорлик субъекти фаолият юритаётган бўлиб, уларнинг мамлакат ялпи ички маҳсулотдаги улуши 52,5 фоизни ташкил этмоқда.

Yangi qonun mohiyati

Тадбиркорликнинг ҳуқуқий ҳимояси

янги қонун асосида янада кенгроқ таъминланади

Албатта, бундай юқори натижалар, биринчи навбатда, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг давлатимиз томонидан доимий қўллаб-қувватланаётгани, улар эркин фаолият юритиши учун зарур шарт-шароитлар яратиб берилганининг амалдаги самарасидир.

Айтиш керакки, мустақилликнинг ўтган даврида тадбиркорлик субъектларини текшириш тизими тубдан такомиллаштирилиб, текширувлар сони кескин қисқартирилди. Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш ҳамда уларнинг хўжалик фаолиятига асоссиз аралашишга чек қўйиш мақсадида аниқ чора-тадбирлар кўрилди.

Текширишларнинг қисқартирилиши натижасида 2010 йилда текширув ўтказилган тадбиркорлик субъектлари сони 12303 тани ташкил этди ёки 2001 йилга нисбатан 6,1 бараварга камайди.

Бу ҳақда фикр юритганда, Президентимизнинг **"Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили"** Давлат дастури асосида қабул қилинган **"Тадбиркорлик субъектларини текширишларни янада қисқартириш ва улар фаолиятини назорат қилишни ташкил этиш тизимини такомиллаштириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"**ги Фармони муҳим аҳамият касб этганини алоҳида таъкидлаш жоиз.

(Давоми учинчи бетда)

Islohot va samara

Санкция ваколати

у инсон ҳуқуқлари ҳимоясини таъминлашга қаратилган

Маълумки, Бош қомусимизнинг 19-моддасида «Ўзбекистон Республикаси фуқароси ва давлат бир-бирига нисбатан бўлган ҳуқуқлари ва бурчлари билан узвий боғлиқдирлар. Фуқароларнинг Конституция ва қонунларда белгилаб қўйилган ҳуқуқ ва эркинликлари дахлсиздир, улардан суд қарорисиз маҳрум этишга ёки уларни чеклаб қўйишга ҳеч ким ҳақли эмас» дея белгилаб қўйилган.

Шунингдек, Асосий қонуннинг 25-моддасига кўра, ҳар ким эркинлик ва шахсий дахлсизлик ҳуқуқига эга. Ҳеч ким қонунга асосланмаган ҳолда ҳибсга олиниши ёки қамоқда сақланиши мумкин эмас.

Давлатимиз раҳбарининг 2005 йил 8 августда қабул қилинган **«Қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқини судларга ўтказиш тўғрисида»**ги Фармони мамлакатимиз суд-ҳуқуқ тизимида босқичма-босқич амалга оширилаётган ислоҳотлар жараёнида муҳим қадам бўлди. Ушбу Фармон асосида прокуратура ваколатларининг бир қисми судларга ўтказилганлиги инсон ҳуқуқлари ҳимоясини таъминлашнинг муҳим омилига айланди, дейишга тўлиқ асослар бор.

Қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқининг судларга ўтказилиши жиноят ишида гумон қилинувчи, айбланувчи тариқасида иштирок этишга жалб қилинган шахснинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатлари ҳимоясини таъминлашга қаратилган. Жиноят-процессуал кодексининг 236-моддаси биринчи қисмида эҳтиёт чорасини қўллашнинг асл мақсади тўлиқ баён этилган.

(Давоми учинчи бетда)

Мамлакатимизда Президентимиз ташаббуси билан жорий йилнинг «Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили» деб эълон қилиниши ушбу соҳада амалга оширилаётган кенг қамровли ислоҳотларни янги босқичга кўтарди.

2011 йил — «Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили»

Иқтисодий тараққиёт ва фаровон ҳаёт манбаи

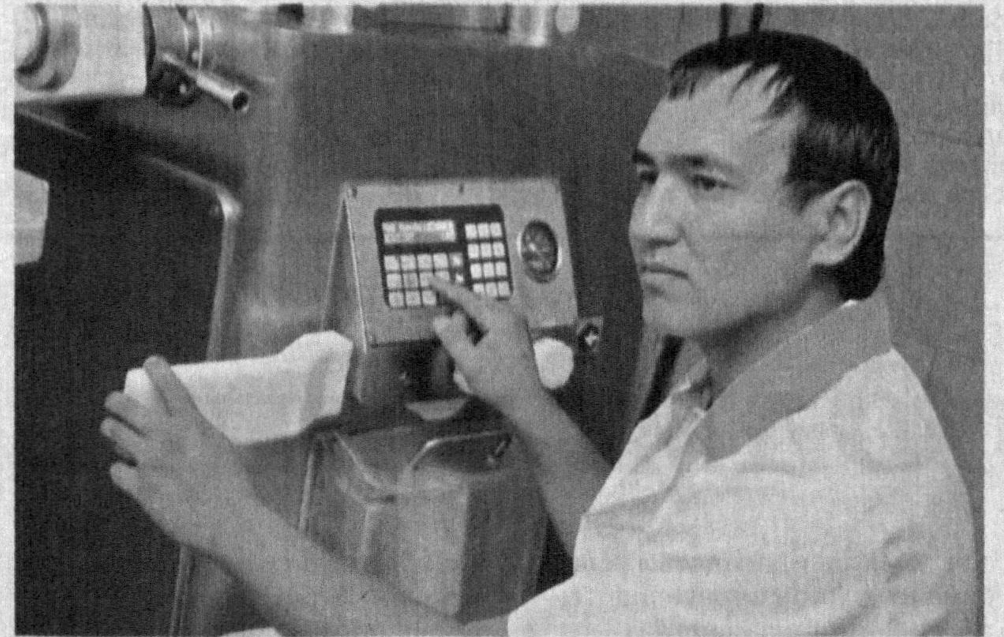

Халқимизнинг «Тадбиркор – элга мададкор» деган ҳикмати замирида катта маъно бор. Яъни тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш, ушбу соҳа вакилларини ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаш халқимиз фаровонлиги, иқтисодий барқарорликни таъминлашнинг муҳим омили экани ҳаётда аллақачон ўз исботини топган.

Айниқса, жорий йилда **«Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили»** Давлат дастурида белгиланган вазифаларнинг рўёбга чиқиши, ҳеч шубҳасиз, халқимиз фаровонлигини янада ошириб, иқтисодий салоҳиятимиз юксалишига хизмат қилади.

Қашқадарё вилояти адлия бошқармаси томонидан ҳам давлат дастурида белгиланган вазифалар ижросини таъминлаш, тадбиркорлик билан шуғулланаётган шахсларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, улар эркин фаолияти юритиши учун қулай шарт-шароит яратиш мақсадида қатор ишлар амалга оширилмоқда.

(Давоми иккинчи бетда)

Huquqiy ma`rifat

Оила — жамият таянчи

бу борадаги ҳуқуқий асослар янада такомиллаштирилди

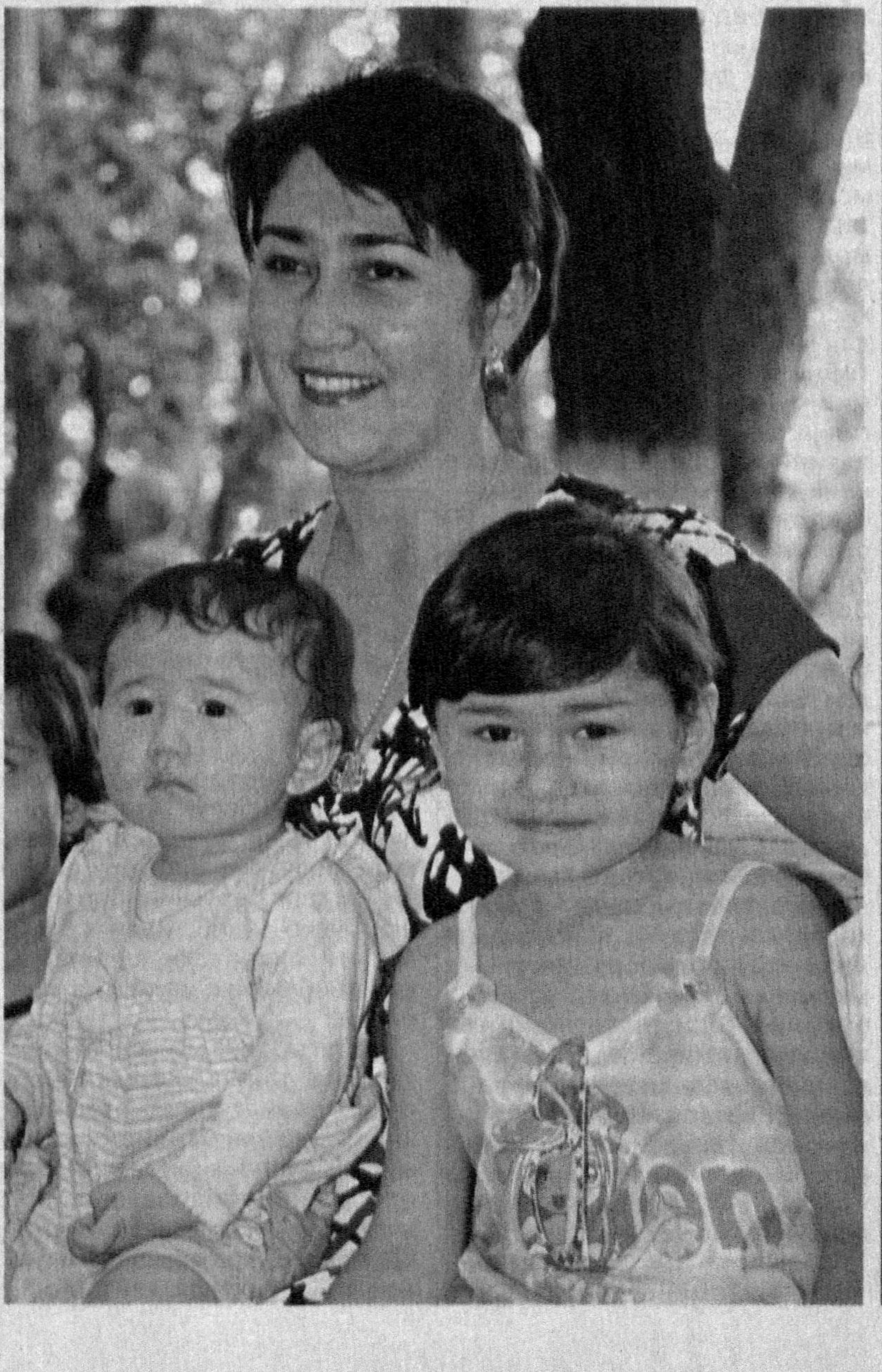

Мамлакатимизда жамиятнинг муҳим бўғини деб эътироф этилган оилани қўллаб-қувватлаш, уни ҳар томонлама ҳимоя қилиш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади. Жумладан, оиланинг жамиятдаги нуфузини юксалтириш, унинг манфаатларини ҳимоя қилиш борасида мустаҳкам ҳуқуқий асослар яратилган. Бош қомусимизда ҳам қайд этилганидек, оила жамиятнинг асосий бўғинидир ҳамда жамият ва давлат муҳофазасида бўлиш ҳуқуқига эга.

(Давоми иккинчи бетда)

Маълумки, фуқаролик муносабатлари ҳам қонун асосида тартибга солинади. Масалан, энг муҳим ҳуқуқлардан саналган мулк ҳуқуқининг дахлсизлиги, бошқа ҳуқуқлар билан тенглиги қонунан кафолатланади. Бинобарин, ана шу қоидаларга риоя этган киши асло адашмайди.

Fuqarolik qonunchiligi

Адолат мезони

Мулк ҳуқуқи қоидаларига амал қилиш ҳақида бежиз сўз бошламадик. Ҳаётда ҳаммамиз мулкий муносабатларга у ёки бу даражада дуч келамиз. Ана шундай паллаларда қонунда белгиланган меъёрлар биз учун энг муҳим дастуриламал бўлмоғи лозим. Зеро, бошқача, яъни қонунга зид йўлларни излаш ҳеч қачон хайрли тугамайди, аксинча, турли оворагарчиликка сабаб бўлади.

Масалан, узоқ йиллардан буён яқин қариндошлар ўртасида давом этиб келаётган уй-жой можаросининг асл сабаби ҳам ўз ҳуқуқини билмаслик, бошқаларнинг манфаати билан ҳисоблашмаслик, энг асосийси, қонунга риоя этмасликда эди.

(Давоми тўртинчи бетда)

Huquqiy ma'rifat

Оила — жамият таянчи

бу борадаги ҳуқуқий асослар янада такомиллаштирилди

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

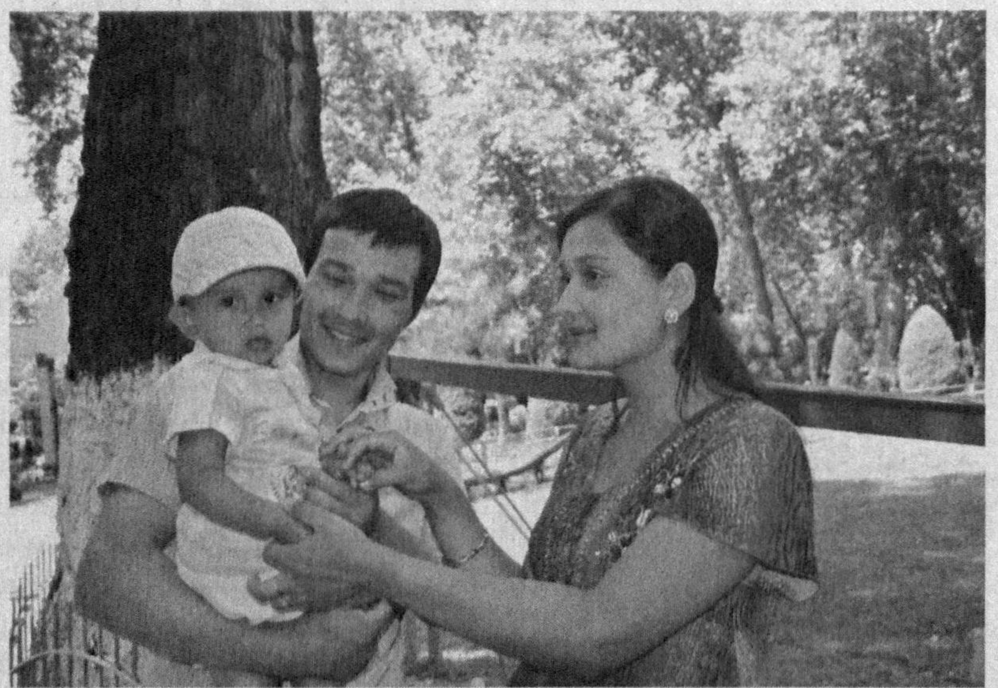

Айтиш керакки, оилага бўлган муносабат истиқлол йилларида янгича маъно ва мазмун касб этди. Жамиятда оиланинг ўрнини мустаҳкамлаш, уни моддий ва маънавий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, соғлом авлодни тарбиялаш, эр-хотин ўртасидаги турли мулкий, шахсий номулкий муносабатларни тартибга солиш мақсадида Оила кодекси қабул қилингани бу борадаги муҳим қадам бўлди.

Айни пайтда бу йўналишдаги қонунчилик изчил такомиллаштириб борилмоқда. Шу муносабат билан Олий суд Пленумининг 1998 йил 11 сентябрда қабул қилинган **"Судлар томонидан никоҳдан ажратиш ҳақидаги ишларни кўришда қонунларни қўллаш амалиёти тўғрисида"**ги қарори қайта ўрганиб чиқилди ва шу йилнинг 20 июлида янги таҳрирда қабул қилинди.

Хўш, янги таҳрирда қабул қилинган ушбу қарорнинг аввалгисидан қандай фарқи бор? Ушбу Пленум қарори оила ва оилавий муносабатларни мустаҳкамлашда қандай ўрин тутади? Шу каби саволлар билан мухбиримиз Олий суд судьяси Ҳаёт ХОЛМИРЗАЕВга мурожаат қилди.

— Ҳаёт Бахриддинович, суҳбатимиз аввалида Олий суд Пленумининг янги таҳрирдаги қарори қабул қилинишининг ҳаётий зарурияти ҳақида тўхталиб ўтсангиз?

— Аввало шуни таъкидлаш жоизки, оилани давлат томонидан қўллаб-қувватлаш, ҳимоялашнинг ҳуқуқий асослари Конституциямизда ўз аксини топган. Давлатимиз мустақилликка эришганидан сўнг оиладаги турмуш шароитларини соғломлаштириш, соғлом авлодни тарбиялаш, оилаларни моддий, маънавий ва жисмоний қўллаб-қувватлаш борасида кенг кўламли ишлар амалга оширилди. Масалан, мамлакатимизда бевосита Президентимиз ташаббуси билан турли йилларнинг «Оила йили», «Аёллар йили», «Соғлом авлод йили», «Оналар ва болалар йили», «Ижтимоий ҳимоя йили» деб эълон қилингани, шу асосда махсус дастурлар ишлаб чиқилиб, амалда жорий этилгани, **«Оилада давлат ва жамият қурилишида аёлларнинг ролини кучайтириш, уларнинг ҳуқуқий, ижтимоий, иқтисодий ва маънавий манфаатларини ҳимоя қилиш тизимини такомиллаштириш тўғрисида»**ги, **«Хотин-қизларнинг ижтимоий муҳофазасини кучайтиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»**ги, **«Йирик саноат корхоналари билан касаначиликни ривожлантириш асосида ишлаб чиқариш ва хизматлар ўртасида кооперацияни кенгайтиришни рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»**ги, **«Ёш оилаларни моддий ва маънавий қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»**ги фармонларнинг қабул қилингани фикримизнинг ёрқин далилидир.

Юқорида баён этилганлардан келиб чиқиб айтадиган бўлсак, бугун жамиятимизда оилага юксак эътибор берилаётган экан, унинг ҳуқуқий асосларини ҳам узлуксиз такомиллаштириб бориш ҳам долзарб аҳамият касб этади. Шу мақсадда Олий суд Пленуми томонидан Оила кодексига киритилган ўзгартириш ва қўшимчалар инобатга олинган ҳолда янги таҳрирдаги **"Судлар томонидан никоҳдан ажратиш ҳақидаги ишларни кўришда қонунларни қўллаш амалиёти тўғрисида"**ги Пленум қарори қабул қилинди. Шунингдек, ушбу Пленум қарорида амалдаги Пленум қарорининг конструкциявий тузилишига эътибор қаратилди ва ўзбек ва рус тилидаги матнларнинг бир-бирига мослиги таъминланди. Чунки амалдаги Пленум қарорида баъзи қонун атамалари нотўғри қўлланилган, айрим жумлалар тушунарсиз ифодаланган, ўзбек ва рус тилидаги таржималарда қарама-қаршиликлар мавжуд эди. Янги таҳрирдаги Пленум қарорида бу камчиликлар тўлиқ бартараф этилди.

— Шу ўринда газетхонларга тушунарли бўлиши учун янги таҳрирдаги Пленум қарорининг мазмун-моҳиятига батафсилроқ тўхталиб ўтсангиз?

— Айтиш керакки, ушбу Пленум қарорида жамиятда оиланинг ўрни беқиёслиги, мамлакатимизда унинг ҳуқуқий ҳимояси тўлиқ таъминланаётгани, оилавий муносабатларни тартибга солишнинг ўзига хос хусусиятлари ва бунда судларнинг эътибор қаратиши керак бўлган жиҳатлар батафсил баён этилган. Чунончи, қарорнинг 1-бандида таъкидланганидек, юртимизда оила жамиятнинг асосий бўғини сифатида эътироф этилади, унинг давлат томонидан ҳимоя қилиниши кафолатланади, никоҳ ва оилавий муносабатлардан келиб чиқадиган ишларни кўришда судлар зиммасига катта масъулият юклатилган. Пленум қарорининг 2-бандида никоҳнинг тугатилиш асослари, 3-5-бандларда эса қайси ҳолларда никоҳдан ажратиш фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш органларига, қайси ҳолларда судларга тааллуқлилиги белгилаб берилди.

Аёллар ва болаларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш мақсадида Пленум қарорининг 6-бандида никоҳдан ажратиш тўғрисидаги даъво аризасини қабул қилишда судлар эътиборга олиши лозим бўлган ҳолатларга эътибор қаратилди. Чунончи, эр хотинининг розилигисиз унинг ҳомиладорлиги вақтида ва бола туғилганидан сўнг бир йил мобайнида никоҳдан ажратиш тўғрисида иш қўзғатишга ҳақли эмаслиги, хотин никоҳдан ажратиш тўғрисида иш қўзғатишга розилик бермаган ҳолларда, судья даъво аризасини қабул қилишни рад этиши, агар у қабул қилинган бўлса, иш юритишни тугатиши, иш хотиннинг розилиги билан қўзғатилган бўлса-да, ишни кўриш вақтида, хотин никоҳдан ажратишга қаршилик билдирган бўлса, хотиннинг ҳомиладорлиги ишни апелляция, кассация ёки назорат инстанциясида кўриш вақтида маълум бўлган барча ҳолларда ҳам тугатилиши лозимлиги қарорда қайд этилди.

Қарорнинг 7-9-бандларида эса никоҳдан ажратиш тўғрисидаги даъволарнинг судловга тааллуқлилиги, бир йил давомида яшаш жойи ҳақида маълумот бўлмаган шахсга нисбатан никоҳдан ажратиш ҳақидаги даъво билан мурожаат қилинганда судьянинг ҳаракати ҳамда Ўзбекистон Республикаси фуқаролари билан чет эл фуқаролари ўртасидаги, чет эл фуқароларининг ўзаро никоҳларини ажратиш, шунингдек, мазкур шахсларнинг оилавий-ҳуқуқий муносабатларидан келиб чиқадиган бошқа низолар Оила кодексининг 9-моддаси ҳамда VIII бўлимида назарда тутилган қоидаларга мувофиқ амалга оширилиши ҳақида тушунтириш берилди.

— Маълумки, шу пайтгача фуқаролик процессуал қонунчиликда никоҳдан ажратишнинг судга қадар кўриб чиқиш тартиби белгиланмаган эди. Бу эса, ўз навбатида, айрим тушунмовчиликларни келтириб чиқарарди. Янги таҳрирдаги қарорда ушбу масалага ҳам эътибор қаратилдими?

— Албатта. Янги таҳрирда қабул қилинган қарорнинг 10-бандида амалиётда айрим ҳолларда ушбу тоифадаги даъво аризаларини қабул қилишда судлар томонидан қонунда назарда тутилмаган маълумотномалар талаб қилинаётгани ва бундай ҳолатларнинг олдини олиш, шунингдек, фуқаролик процессуал қонунида никоҳдан ажратиш тўғрисидаги талабларни судга қадар кўриб чиқиш тартиби белгиланмаганлиги сабабли, суд даъвогардан қонунда белгиланмаган ҳужжатларни, жумладан, мазкур низо фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларида кўрилганлиги тўғрисида маълумотнома талаб қилишга ҳақли эмаслиги кўрсатиб ўтилди.

Оилани сақлаб қолиш имкониятларини кенгайтириш мақсадида қарорнинг 15-бандида ишнинг кўрилиши кейинга қолдирилганда, суд Оила кодексининг 40-моддаси 2-қисми талабларидан келиб чиқиб, оилани сақлаб қолиш чораларини кўриши, эр-хотинга ярашиши учун олти ойгача муддат белгилашда ярашиш учун белгиланадиган муддат уч ойдан кам бўлиши самарасиз эканлиги ҳам алоҳида таъкидланди.

— Ҳаёт Бахриддинович, маълумки, оилавий ажрашишларда низолар кўпинча эр-хотин ўртасидаги умумий мулкни бўлишда келиб чиқади. Янги таҳрирдаги Пленум қарорида ушбу масала ҳам назарда тутилганми?

— Қарорнинг 19-28-бандларида айнан никоҳдан ажратиш тўғрисидаги даъво билан бир вақтда эр-хотин ўртасидаги умумий мулкни бўлиш тўғрисидаги низони кўришда, судлар низо учинчи шахслар ҳуқуқларига дахл қилиш-қилмаслигини аниқлашлари лозимлиги, хўжалик ширкатлари ва жамиятлари устав фонди омонатларига, шунингдек, ишлаб чиқариш ва матлубот кооперативлари пайларига нисбатан ҳуқуқ тўғрисидаги низоларни ҳал этишда ширкатлар ва жамиятлар мулкини бўлиш масалалари фуқаролик қонунчилиги нормалари билан тартибга солиниши баён этилган. Шунингдек, никоҳни ФҲДЁ идораларида қайд этмасдан бир оила бўлиб яшайдиган шахсларнинг мулкий низолари фуқаролик қонунчилиги нормалари бўйича ҳал этилиши, эр-хотиннинг умумий ва шахсий мулкларига нималар кириши, уларни бўлиш тартиби, эр-хотиннинг умумий мол-мулкини бўлишда ҳиссалари тенглиги, эр ва хотин ҳиссалари тенглиги қоидасидан чекиниш асослари, эр-хотиннинг биргаликдаги умумий мулкини бўлиш учун белгиланган уч йиллик даъво муддатини ҳисоблаш бўйича ҳам аниқ кўрсатмалар берилган.

Юқорида ҳам айтилганидек, оиланинг жамиятда тутган ўрни, аҳамияти беқиёсдир. Зотан, оилада келажак эгалари — ёшлар вояга етади, ҳар бир кишининг ҳаёти оила билан узвий боғлангандир. Шу маънода давлатимиз томонидан оила манфаатларини ҳимоя қилиш, унинг жамиятдаги нуфузини юксалтириш борасида амалга оширилаётган чора-тадбирлар айни пайтда жамиятни демократлаштиришга хизмат қилади. Бу эса, ўз навбатида, ҳуқуқ-тартибот идоралари зиммасида ҳам жамиятнинг асосий бўғини бўлган оиланинг ҳуқуқий ҳимоясини таъминлашдай муҳим вазифа борлигини кўрсатади. Шундай экан, юқорида қайд этилган Пленум қарори амалиётда судларимиз учун муҳим раҳбарий қўлланма бўлиши шубҳасиз.

Суҳбатдош: Бобомурод РАЙИМОВ

Iftixor

Бир ўлкаки, тупроғида олтин гуллайди

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Холмурод буванинг ниятлари пок, фарзандларига берган нони ҳалол экан, мана энди, орадан ўн етти йил ўтиб Ўзбекистон Республикаси Президентининг шу йил 11 июль куни қабул қилинган фармойишига кўра, футбол бўйича ўн етти ёшгача бўлган ўсмирлар ўртасида Мексикада ўтказилган 2011 йилги жаҳон чемпионатида муносиб иштирок этиб, мамлакатимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътибори ва нуфузини юксалтиришга салмоқли ҳисса қўшгани, истиқлол даврида вояга етган баркамол фарзандларимизнинг энг ёрқин фазилатларини яққол намоён этгани учун Ўзбекистон ўсмирлар терма жамоаси аъзолари **"Ўзбекистон Республикаси мустақиллигига 20 йил"** эсдалик нишонлари билан тақдирланиб, давлатимиз раҳбарининг юксак рағбат ва эътиборига сазовор бўлганлиги мамлакат ва халқимиз ҳаётида қувончли воқеа бўлди.

Истиқлолнинг 20 йиллик тўйига чиройли тўёна билан келган ўн етти ёшли шу бургутчалар сафида терма жамоанинг ярим ҳимоячиси, Ҳурватандан чиққан футболчи Холмурод Холмуродовнинг ҳам борлиги сариосиёликлар учун катта байрамга айланди. Энди Ҳурватанда тўп тепаётган болакайларга қаттиқ гапириб ёки ҳазиллашиб бўлмайди. Энди улар: "Нима деяпсиз, бизнинг акамиз Американи, Чехия, Австралияни ютиб келган!" дея ҳар қанча мақтанса арзийди, ярашади. Сариосиёдан Торреонга, Тошкентдан Мехикога қадар кенгайган, қанот ёйган имкониятларимизнинг, истиқлол авлодининг бир ўсмир йигитча тимсолидаги ёрқин ифодасидир бу!

Об-ҳаво қурғоқчил келгани, сув танқислигига қарамай сариосиёликлар бу йил ғалладан мўл ҳосил етиштирдилар. Давлатга буғдой топшириш бўйича шартнома режаси мамлакатимизда биринчилардан бўлиб бажарилди. Ҳар гектар ердан ўртача 70 центнердан кўпроқ ҳосил олиниб, 25 минг тоннага яқин ғалла тайёрланди. Айни пайтда туманда янги боғ-роғлар барпо этишга алоҳида эътибор берилмоқда. 110 минг тупдан ортиқ олма ниҳоллари доимий парваришда. Қисқа вақт ичида сатҳи олти гектарлик майдонга турли-туман манзарали дарахтлар, гул кўчатлари ўтқазилиб, серфайз, хушҳаво "Ёшлар боғи" бунёд этилди. Яқин келажакда бу масканда замонавий амфитеатр қурилиши ҳам мўлжалланган. Ҳозир шу иншоотнинг лойиҳаси устида иш олиб борилмоқда.

"Ўзбекистон" қишлоқ фуқаролар йиғинининг Пахтакор маҳалласида янги болалар мусиқа мактабининг биноси қад ростлаётган бўлса, Ҳурватан қишлоғида замонавий лойиҳа асосида якка тартибдаги элликдан ортиқ уй-жой қурилиши жадал давом эттирилаётир. Одамларнинг рўзғор, турмуш кўринишлари, деворлару эшиклар, ромлардан тортиб томларгача, остоналару маҳалла гузарларининг янги қиёфа, замонавий манзаралар ила тобора уйғунлашиб бораётгани кишининг ҳавасини келтиради.

Биз Ватан тупроғининг ҳар қаричини, ҳамма гўшасини Ватан дедик. Фарзандларни дилбанд деб атадик. Шу аснода беихтиёр қорақалпоқ тупроғида ўтган йилнинг 5 октябрида ҳаммамиз гувоҳ бўлган ҳаяжонли лаҳзалар кўз олдимизда гавдаланади. Президентимизнинг қорақалпоғистонлик фермерлар ва ёшлар билан мулоқоти чоғида, давлатимиз раҳбари бир хушқомат ўсмир йигитча билан ҳам суҳбатлашган эди. Нукус олимпия захиралари коллежининг талабаси бўлмиш бу йигитча 2010 йилда Сингапурда ўтказилган Осиё кубоги мусобақаларида академик эшкак эшиш бўйича кумуш медални қўлга киритган Абубакир Узақбаев эди. Ўшанда Юртбошимиз Абубакирни катта ғалабаси билан табриклаб, унга қайиқ совға қилди. Абубакир ҳам ўзгача қатъият ва ишонч билан чет элларга мусобақаларга борсам, Ватанимиз номини оқлаб, албатта, ютиб келаман, деб сўз берган ва оқ фотиҳани Президентимиздан олган эди.

Азим дарё, қадим дарё Жайҳуннинг азамат фарзанди-да, сўзининг устидан чиқди. Орадан кўп ўтмай, қотмадан келган ўша хушбичим йигитча шу йилнинг 2-5 июнь кунлари Сингапурда ўтказилган Осиё кубоги мусобақаларида Президентимизга берган ваъдасининг устидан чиқди. Кўплаб мамлакатларнинг спортчиларини ортда қолдириб, академик эшкак эшиш бўйича олтин медални қўлга киритиб, ўз юртига ёруғ юз билан қайтди. Бир замонлар фарзандига яхши ниятлар билан Абубакир деб исм қўйган отаси Ниятбой оға ҳам ниятига етди. Бундай ўспиринлар, соғлом ўғил-қизларимиз бугун Сарибийда, Сариосиёда, мамлакатимизнинг барча шаҳар ва қишлоқларида униб-ўсиб, вояга етмоқдалар. Эртага улар камол топиб, келажагимизнинг ҳал қилувчи кучига айланади.

Истиқлол тенги, истиқлолдан ҳам ёш авлодки, жаҳон майдонларида ўзлигини, ўзлигимизни кўрсата олаётган экан, демак, чеккан заҳматларимиз зое кетмаётир. Демакки, келажак қўрғонларимиз, Ватанимизнинг асл устунлари-ю асослари ҳамиша мустаҳкам ва устувор бўлажак!

Сарибий. Сарибий. Бу номда кенглик ва чексизлик бор. Сарибий-Сахтиён эл-элатлари тарихи, ҳақиқатан ҳам, қадим даврларга бориб тақалади. Сарибийнинг қоқ ўртасидан ўтган қадимий Буюк ипак йўли орқали шимолий мамлакатлар — Қозоғистон, Россия ва Украинага чиқиш мумкин. Амударёнинг ўнг қирғоқ соҳилида жойлашган Думан қалъа, Қошкўра, Ўйсаланг, Поп ва Сахтиёнлар Сарибий ҳудудини ташкил этади. Жайҳун шамоллари бу манзилни доимо эркалаб эсгани эсган. Обод ва озода бир макон.

Бутун Қорақалпоғистонда, хусусан, Элликқалъа тумани миқёсида амалга оширилаётган янгиланишлар, маънавият ва маърифатга, ёш авлоднинг маънавий тарбиясига эътибор Сарибийда ҳам яққол кўзга ташланади. Бугун Сарибийдаги саккиз мактаб, ўн икки кутубхона, икки касб-ҳунар коллежида янги авлод билим олмоқда. Ёшлар вакиллари, сарибийликлар билан Агросаноат коллежида бўлган учрашувда, интилувчан, истеъдодли ўғил-қизларнинг кўплигидан қувондик. Коллеж боғчасида ижодкорларимиз уч йил олдин Наврўз арафасида ўтқазган ниҳолларнинг гуриллаб ўсаётганини кўрдик.

Ватанимизнинг олис-яқин манзиллари бўйлаб сафарларимиз давом этаётган пайтда аллома боболаримиз айтиб кетган "Ватанда туриб сафар айланг" ҳикмати кўп бор ёдимизга келди. Ва бу улуғ ҳикматнинг замирида қат-қат маъно яширинганини кўп ҳолатларда — она юртимизда кечаётган ободликларни кўриб, ватандошларимизнинг онгу тафаккури ва кайфиятидаги янгиланишларга гувоҳ бўлиб, дилдилдан қувондик. Шундай дориламон кунларга етказганига шукроналар айтдик. Яна ўйладикки, шу дориламон кунларнинг, Истиқлолнинг, Ватанимиздаги тинчлик ва осойишталикнинг қадрига етайлик:

Ниҳол эк эзгулик
боғига, инсон —
Юрибсан то кафандан
ташқарида.
Ватан ичра сафарлар
айла, эй дил,
Ватан бўлмас
Ватандан ташқарида.

Сирожиддин САЙЙИД,
Ўзбекистон халқ шоири

2011 йил — «Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили»

Иқтисодий тараққиёт ва фаровон ҳаёт манбаи

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Вилоят адлия бошқармасига 2011 йилнинг биринчи ярмида тадбиркорлик субъектларидан 122 та мурожаат келиб тушган. Жумладан, Деҳқонобод туманидаги «Жумақул қизи Ҳайитгул» хусусий фирмаси раҳбари Л.Хидированинг «Агробанк» ОАТБ Деҳқонобод филиали томонидан кредит маблағи ажратилмаётганлиги юзасидан ёзган мурожаати ўрганиб чиқилди. Шу муносабат билан Республика «Агробанк» ОАТБ бошқаруви раиси, Қашқадарё вилояти Марказий банки бошқармаси бошлиғи ва Қашқадарё вилояти «Агробанк» ОАТБ бошқармаси бошлиғи номига айбдор масъул шахсларга нисбатан чора кўриш ва «Жумақул қизи Ҳайитгул» хусусий фирмасига кредит маблағи ажратиш юзасидан тақдимнома киритилди. Ушбу тақдимнома натижаларига кўра, «Жумақул қизи Ҳайитгул» хусусий фирмасига кредит маблағи ажратилди ва қонунбузилиши ҳолатларига йўл қўйгани учун «Агробанк»нинг Деҳқонобод тумани филиали бошқарувчиси И.Нормуродовга жарима ва филиал ходими У.Ашуровга «ҳайфсан» интизомий жазо чораси қўлланилди.

Шунингдек, жорий йилнинг ўтган 6 ойи давомида адлия бошқармасининг «Ишонч телефони»га келиб тушган мурожаатлар сони 48 тани ташкил этди.

Мисол учун айтадиган бўлсак, Китоб туманидаги Қушбоши қишлоғида яшайдиган якка тартибдаги тадбиркор М.Тошмирзаев «Китоб деҳқон бозори» МЧЖ ҳудудидаги савдо дўконида 2011 йил 18 январда Бозорлар ва савдо комплекслари фаолиятини назорат қилиш бош бошқармаси Қашқадарё вилояти бўлими томонидан қисқа муддатли текшириш ноқонуний тарзда ўтказилганини билдирган.

Адлия бошқармаси томонидан ушбу текшириш материаллари ўрганиб чиқилганда, тадбиркорга нисбатан расмийлаштирилган ҳужжатларда бир қатор камчиликлар мавжудлиги аниқланди. Шу боис жиноят ишлари бўйича Китоб тумани судининг қарорига асосан Д.Тошмирзаев ва М.Тошмирзаевга нисбатан расмийлаштирилган маъмурий баённомалар бекор қилиниб, 20 хил турдаги товар ва озиқ-овқат маҳсулотлари тадбиркорлик субъектига қайтарилди.

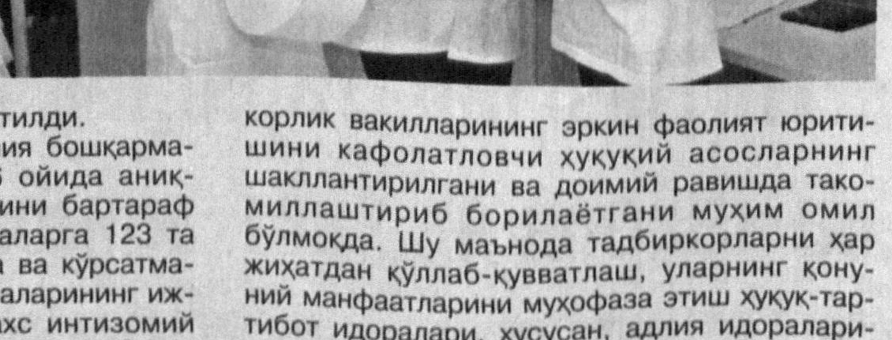

Бундан ташқари Нишон тумани «Гулистон» қўрғонидаги «Чўл қўйнида жаннат» хусусий корхонаси раҳбари Р.Сафаровнинг аҳолига маиший хизмат кўрсатиш шахобчалари, тўйхона, болалар спорт майдони қуриш учун туман ҳокимлиги томонидан ер майдони ажратилмаганлиги юзасидан ёзган мурожаати ҳам ўрганиб чиқилди. Ўрганиш натижаларига кўра, туман ҳокими номига тақдимнома киритилди ва тақдимнома ижросига асосан тадбиркор Р.Сафаровага тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиши учун ер майдони ажратилди.

Бир сўз билан айтганда, адлия бошқармаси томонидан 2011 йилнинг 6 ойида аниқланган қонунбузилиш ҳолатларини бартараф этиш мақсадида тегишли идораларга 123 та тақдимнома ва 136 та огоҳнома ва кўрсатмалар киритилди. Ушбу таъсир чораларининг ижроси натижасида 95 нафар шахс интизомий жавобгарликка тортилди, 31 та ҳужжат бекор қилинди ва 260 948 000 сўм маблағ тадбиркорлик субъектларига қайтарилди.

Ҳа, мамлакатимизда тадбиркорлар учун кенг имкониятлар, шарт-шароитлар яратилди. Бунда айниқса кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик вакилларининг эркин фаолият юритишини кафолатловчи ҳуқуқий асосларнинг шакллантирилгани ва доимий равишда такомиллаштириб борилаётгани муҳим омил бўлмоқда. Шу маънода тадбиркорларни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, уларнинг қонуний манфаатларини муҳофаза этиш ҳуқуқ-тартибот идоралари, хусусан, адлия идораларининг энг муҳим вазифалари сирасига киради.

А.ДАДАЖОНОВ,
Қашқадарё вилояти адлия бошқармаси бошлиғининг биринчи ўринбосари

Burch va majburiyat

Олмоқнинг

Фуқаролик қонунчилигига кўра, икки ёки ундан ортиқ шахснинг фуқаролик ҳуқуқ ва бурчларини вужудга келтириш, уларни ўзгартириш ёки бекор қилиш ҳақидаги келишуви шартнома дейилади. Шартнома тузилган пайтидан бошлаб кучга киради ва тарафлар учун мажбурий аҳамиятга эга ҳисобланади.

Жумладан, қарз шартномаси бўйича қарз берувчи қарз олувчига пул ёки бошқа ашёларни мулк қилиб беради, қарз олувчи эса қарз берувчига бир йўла ёки бўлиб-бўлиб, ўшанча суммадаги пулни ёки ашёларни қайтариб бериш мажбуриятини олади.

Албатта, қарз муносабатлари ҳаммага таниш. Зеро, бирор сарф-харажат талаб этадиган юмуш туфайли моддий кўмакка муҳтож бўлган кишига қарз бериш савоб ҳисобланади. Шу маънода инсофли, виждонли одам олган қарзини ваъдага мувофиқ ўз вақтида қайтаради, қарз берган кишига миннатдорчилигини ҳам изҳор этади.

Аммо ҳаётда қарз олаётганда ваъдани қуюқ қилиб, сўнг тутқич бермай юрадиган кимсалар ҳам учраб туради.

Юқорида айтилганидек, фуқаролик қонунчилигида турмушимиздаги кўп учрайдиган қарз муносабатлари ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солинган. Чунончи, турли низолар, келишмовчиликларнинг олдини олиш мақсадида қарз суммаси энг кам иш ҳақининг ўн бараваридан ортиқ бўлса, оддий ёзма шаклда, шартномадаги тарафлардан бири юридик шахс бўлганида эса, суммасидан қатъи назар ёзма шаклда тузилиши шартлиги қонунда белгиланган.

Шу ўринда суд амалиётига мурожаат қиладиган бўлсак, битимлар билан боғлиқ низолар юзасидан фуқаролик ишлари бўйича Тошкент вилояти судларида 2010 йилда 165 та иш кўриб чиқилган. Шунинг 121 таси қаноатлантирилган, 13 таси рад этилган, 17 та иш ҳаракатдан тугатилган, бунга тарафларнинг келишув битими тузганликлари ҳамда низо судгача барҳам топганлиги сабаб бўлган, 14 та даъво аризаси тарафлар суд мажлисига узрли сабабларсиз такроран келмаганликлари боис амалдаги Фуқаролик процессуал кодексининг 97-моддаси 4-бандига мувофиқ кўрмасдан қолдирилган.

Масалан, даъвогар Зоҳиджон Холиёров жавобгар Алишер Турсуновга нисбатан судга мурожаат қилиб, 2007 йил ноябрида жавобгар бир йил ичида 13.420 килограмм қилиб қайтариш шарти билан 6760 килограмм шолини қарзга олганлигини, аммо мажбуриятини бажармаганлиги баён қилган ва жавобгардан 13.420 килограмм шоли ёки унинг қийматини ундириб беришни сўраган.

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Ушбу Фармонга кўра, янги ташкил қилинган кичик тадбиркорлик субъектлари ва фермер хўжаликларининг молия-хўжалик фаолияти улар давлат рўйхатига олинган пайтдан бошлаб, дастлабки 3 йил давомида режали солиқ текширувларидан ўтказилмаслиги белгиланди.

Мазкур тартиб фақат акциз солиғига тортиладиган товарлар ишлаб чиқарувчи кичик тадбиркорлик субъектлари фаолияти, шунингдек, бюджет ҳамда марказлаштирилган маблағлар ва ресурслардан мақсадли фойдаланиш билан боғлиқ текширишларга татбиқ этилмайди.

Шуни эътиборга олиш лозимки, амалдаги қонунчиликка биноан, янги ташкил этилган микрофирмалар, кичик корхона ва фермер хўжаликларининг молия-хўжалик фаолияти улар давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан эътиборан дастлабки 2 йилда режали солиқ текширувларидан ўтказилмас эди.

Бу талаб акциз солиғига тортиладиган товарлар ишлаб чиқарувчи кичик тадбиркорлик субъектлари фаолиятини ва бюджет ҳамда марказлаштирилган маблағлар ва ресурслардан мақсадли фойдаланиш билан боғлиқ текширишларга ҳам тегишлидир.

Президентимиз Фармонига биноан янги меъёрнинг жорий этилиши натижасида текшириш ўтказилиши режалаштирилган 5015 та тадбиркорлик субъектидан 171 таси 2011 йилдаги режа-жадвалдан чиқарилди.

Бундан ташқари кичик тадбиркорлик субъектларида солиқ текширувлари ўтказишнинг даврийлигини аниқ белгилаш мақсадида, Фармон талабига кўра, кичик тадбиркорлик субъектлари фаолиятини солиқ соҳасида текшириш муддатларининг қонун ҳужжатларида уларни ўтказиш кўзда тутилган максимал муддатдан, яъни 30 календарь кунидан ортиқ узайтирилишига йўл қўйилмаслиги белгилаб қўйилди.

Албатта, муқаддам ҳам солиқ текширувини ўтказиш муддати ўттиз календарь кунидан ошмас эди. Бироқ алоҳида ҳолларда бу муддат назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи махсус ваколатли органнинг қарори билан узайтирилиши мумкин эди.

Таъкидлаш жоизки, бугунги кунда Олий Мажлис Қонунчилик палатасида Давлат дастурида белгиланган устувор вазифалардан келиб чиқиб, хусусий мулкнинг устуворлигини мустаҳкамлашга хизмат қиладиган қонун ҳужжатларини янада такомиллаштириш, тадбиркорлик фаолияти ривожи учун янада қулай шарт-шароит яратиш, бу борада давлатнинг бошқарув функциялари ва рухсат

Yangi qonun mohiyati

Тадбиркорликнинг ҳуқуқий ҳимояси

янги қонун асосида янада кенгроқ таъминланади

берувчи меъёрларни қисқартириш, давлат ва назорат органларининг тадбиркорлик субъектлари молия-хўжалик фаолиятига аралашувини кескин камайтириш каби долзарб масалаларни кўзда тутувчи қонунлар устида фаол иш олиб борилмоқда. Жумладан, амалдаги айрим қонун ҳужжатларини Президентимизнинг 2011 йил 4 апрелдаги **"Тадбиркорлик субъектларини текширишларни янада қисқартириш ва улар фаолиятини назорат қилишни ташкил этиш тизимини такомиллаштириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"**ги Фармони талабларига мувофиқлаштириш мақсадида **"Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида"**ги қонун лойиҳаси ишлаб чиқилди.

Ушбу қонун лойиҳасида амалдаги бир қатор қонунларга, жумладан, **"Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида"**ги, **"Фермер хўжалиги тўғрисида"**ги, **"Хусусий корхона тўғрисида"**ги қонунлар ва Солиқ кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш кўзда тутилмоқда.

Аниқроқ айтадиган бўлсак, қонун лойиҳасининг 1-моддасига мувофиқ, **"Фермер хўжалиги тўғрисида"**ги қонуннинг 30-моддасига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш мўлжалланмоқда. Яъни янги ташкил этилган фермер хўжалиги давлат рўйхатидан ўтган пайтдан бошлаб, дастлабки 3 йил мобайнида режали солиқ текширувларидан ўтказилмаслиги қайд этилди.

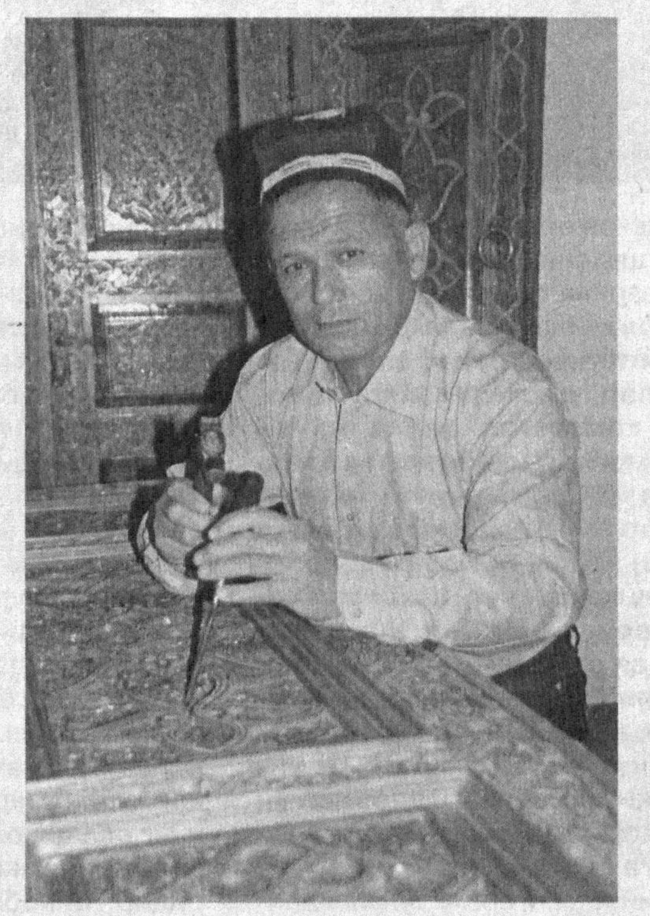

Шу билан бирга, ушбу қонун моддаси акцизости товар ишлаб чиқарувчи янги ташкил этилган фермер хўжалигининг молиявий-хўжалик фаолияти, шунингдек, бюджет ва марказлашган маблағлар ҳамда ресурслардан мақсадли фойдаланадиган фермер хўжаликларининг молиявий-хўжалик фаолияти давлат рўйхатидан ўтган пайтдан бошлаб дастлабки 2 йил мобайнида режали солиқ текширувларидан ўтказилмаслиги ҳақидаги меъёр билан тўлдирилмоқда.

Шунингдек, қонун лойиҳасида **"Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида"**ги қонуннинг 10-1- моддасига янги ташкил этилган кичик тадбиркорлик субъектлари ҳамда фермер хўжаликларининг молия-хўжалик фаолияти улар давлат рўйхатидан ўтган пайтдан бошлаб, дастлабки 3 йил мобайнида режали солиқ текширувларидан ўтказилмаслигини инобатга олиб, тегишли ўзгартириш киритиш кўзда тутилмоқда.

Бундан ташқари мазкур қонун акцизости товар ишлаб чиқарувчи янги ташкил этилган кичик тадбиркорлик субъектлари ва фермер хўжаликларининг молиявий-хўжалик фаолияти, шунингдек, бюджет ва марказлашган маблағлар ва ресурслардан мақсадли фойдаланадиган кичик тадбиркорлик субъектлари ва фермер хўжаликларининг молиявий-хўжалик фаолияти давлат рўйхатидан ўтган пайтдан бошлаб дастлабки 2 йил мобайнида режали солиқ текширувларидан ўтказилмаслиги ҳақидаги меъёр билан тўлдирилди.

Айтиш керакки, бундай муҳим ўзгартиш ва қўшимчалар **"Хусусий корхона тўғрисида"**ги қонун ҳамда Солиқ кодексига ҳам киритилмоқда.

Ушбу қонун лойиҳасининг 2-моддаси билан **"Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида"**ги қонуннинг 11-моддасига кичик бизнес субъектлари фаолиятида текшириш ўтказиш муддатларини узайтиришни тақиқловчи ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш таклиф этилмоқда.

Шу каби меъёр Солиқ кодексининг 89-моддасига ҳам киритилади.

Хулоса ўрнида шуни айтиш керакки, ушбу қонун лойиҳасининг қабул қилиниши тадбиркорлик субъектлари фаолиятида текширишларни тартибга солиш, кичик бизнес субъектлари ва фермер хўжаликларининг молия-хўжалик фаолиятига давлат ва назорат қилувчи органларнинг аралашувини камайтириш, бир сўз билан айтганда, фаровон ҳаётимизнинг манбаи бўлмиш тадбиркорлик соҳасининг янада тараққий этишига хизмат қилади.

Қобилжон ТОШМАТОВ,
Равиль СОБИРЖОНОВ,
Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатлари

Islohot va samara

Санкция ваколати

у инсон ҳуқуқлари ҳимоясини таъминлашга қаратилган

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Унга кўра, эҳтиёт чоралари гумон қилинувчи, айбланувчининг суриштирув, дастлабки тергов ва суддан бўйин товлашининг олдини олиш, унинг жиноий фаолиятига барҳам бериш, иш бўйича ҳақиқатни аниқлашга тўсқинлик қилишга қаратилган уринишларга йўл қўймаслик, ҳукм ижросини таъминлаш мақсадида қўлланилади.

Масалан, шу йил 14 февраль куни эрталаб тумандаги «Қорамуйин» маҳалла фуқаролар йиғини котиби О.Х. фуқаролар Ф.А. ва С.Э.дан вояга етмаган фарзандлари учун нафақа тайинлаш учун 170 минг сўм миқдорида тамагирлик йўли билан пора олаётганда қўлга тушган. Суд Жиноят кодексининг 210-моддаси 2-қисми «в» банди билан айбланувчи О.Х.нинг терговдан қочиб яширинишининг олдини олиш, ҳақиқатни аниқлашга халақит бермаслиги учун туман прокурорининг қамоққа олиш тарзидаги эҳтиёт чорасини қўллаш тўғрисидаги илтимосномасини қаноатлантирди.

Албатта, шахснинг озодликка бўлган ҳуқуқини чеклаш осон иш эмас. Шу маънода ваколат судьядан қамоққа олиш тарзидаги эҳтиёт чорасини қўллашда қонунда белгиланган мезонларга қатъий таяниб иш тутишни тақозо этади. Олий суд Пленумининг 2007 йил 14 ноябрдаги **«Судга қадар иш юритиш босқичида қамоққа олиш тарзидаги эҳтиёт чорасининг судлар томонидан қўлланилиши тўғрисида»**ги қарорида ҳам судларга раҳбарий тушунтиришлар берилган. Жумладан, мазкур қарорнинг 19-бандида тўпланган материаллар етарли бўлмаган тақдирда суд тарафлар қўшимча далиллар тақдим этишлари учун уларнинг илтимосномасига асосан ушлаб туриш муддатини қирқ саккиз соатга узайтириши мумкин, деб кўрсатилган.

Хуллас, қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқининг судларга ўтказилиши суд-ҳуқуқ соҳасида амалга оширилаётган ислоҳотларнинг мантиқий давоми бўлди. У судгача бўлган даврда фуқароларнинг ҳуқуқларини ишончли ҳимоя қилиш ва уларнинг шахсий дахлсизлигини таъминлашга хизмат қилмоқда. Бу эса фуқароларнинг мустақил суд ҳокимиятига бўлган ишончи янада ошишига замин яратмоқда.

Шароф ШУКУРОВ,
жиноят ишлари бўйича Жомбой тумани судининг раиси

Muloqot

Газетхон савол беради...

— Айтинг-чи, мен солиқ тўловини олдиндан тўласам бўладими?

Ж. ҚОРАЕВ,
Нарпай тумани

— Ҳа, солиқ тўловини олдиндан тўлашингиз мумкин. Солиқ кодексининг 36-моддасига мувофиқ, солиқ мажбурияти ушбу кодексда белгиланган муддатларда солиқ тўловчи томонидан бажарилиши керак.

Солиқ тўловчи солиқ мажбуриятини муддатидан илгари бажаришга ҳақли.

Солиқ мажбуриятини бажариш муддатлари календарь сана ёки вақт даври (йил, йил чораги, ой, ўн кунлик ва кун) ўтиши билан белгиланади.

Муддатнинг ўтиши календарь санадан ёки муддатнинг бошланиши белгилаб қўйилган воқеа юз берганидан кейинги кундан бошланади. Солиқ мажбурияти бу мажбуриятни бажариш муддатининг сўнгги куни соат йигирма тўртга қадар бажарилиши керак.

Агар солиқ мажбуриятини бажариш муддатининг сўнгги куни дам олиш (ишланмайдиган) кунига тўғри келиб қолса, шундан кейинги биринчи иш куни муддатнинг тугаш куни ҳисобланади.

— Айтинг-чи, жазони ижро этиш муассасасида жазони ўтаётган киши ҳуқуқий ёрдам олиш учун адвокатга мурожаат этиши мумкинми?

Ш. НОРОВ,
Ангрен шаҳри

— Жиноят-ижроия кодексининг 10-моддасига асосан, маҳкумлар адвокатлардан малакали юридик ёрдам олиш ҳуқуқига эга. Бунинг учун маҳкум ариза бериши керак. Маҳкумларнинг адвокатлар билан учрашувлари ушбу кодексда белгилаб қўйилган учрашувлар сони ҳисобига кирмайди, бундай учрашувлар миқдори ва муддати чекланмайди. Маҳкумларнинг адвокатлар билан учрашуви тартиби қонун ҳужжатлари билан белгиланади.

Саволларга юридик фанлари номзоди С.НИЁЗОВА жавоб берди.

Mulohaza

Ҳуқуқий маданиятни юксалтиришнинг муҳим омили

Маънавият инсонийликнинг гултожи саналади. Маънавий жиҳатдан етук инсон улуғвор ишларни амалга оширишга қодир бўлади. Президентимизнинг "Юксак маънавият — енгилмас куч" асарида таъкидланганидек, "маънавият инсонни руҳан покланиш, қалбан улғайишга чорлайдиган, одамнинг ички дунёси, иродасини бақувват, иймон-эътиқодини бутун қиладиган, виждонини уйғотадиган беқиёс куч, унинг барча қарашларининг мезонидир".

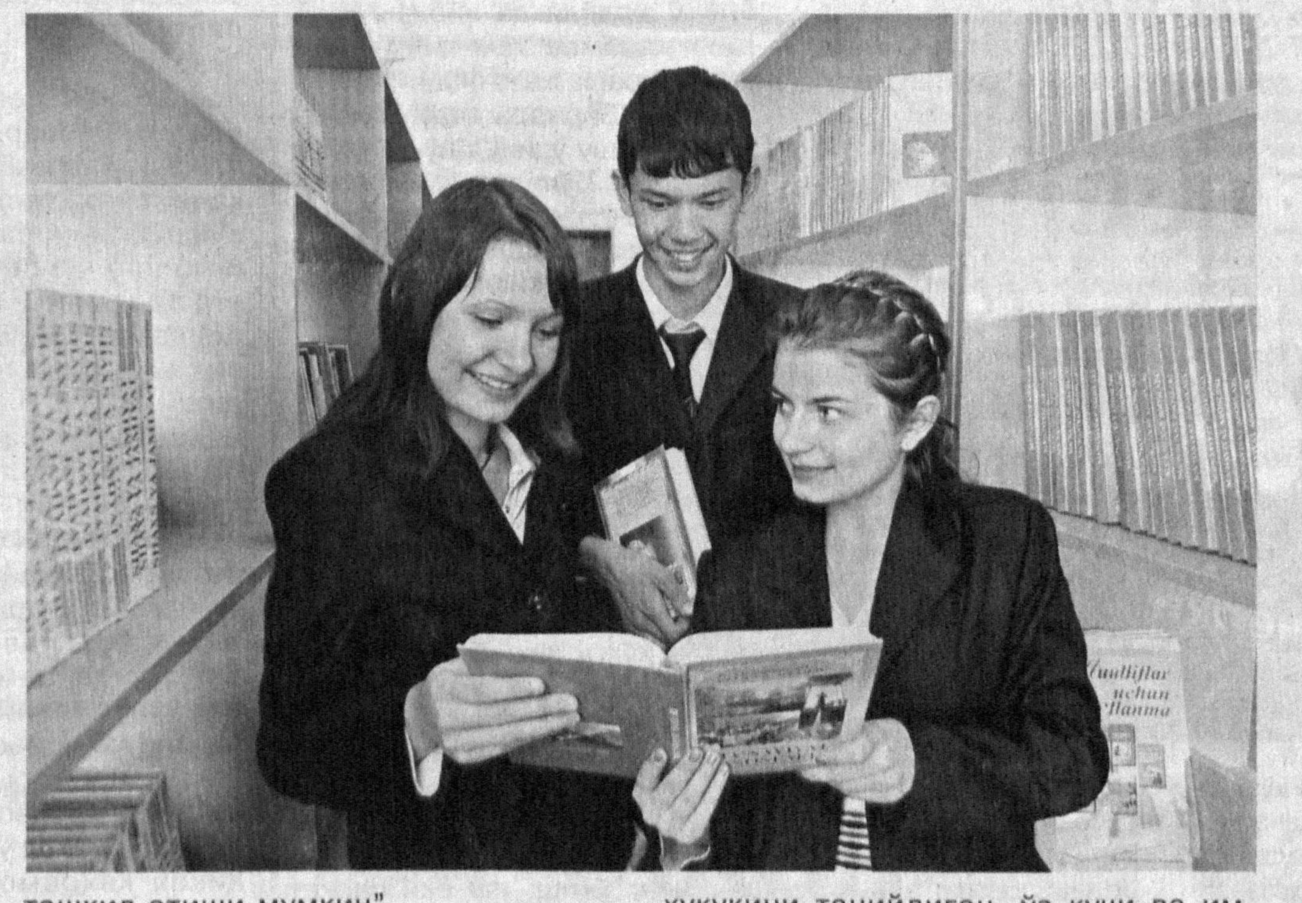

Дарҳақиқат, маънавият жамият ҳаётидаги ғоявий, мафкуравий, маърифий, маданий, диний ва ахлоқий қарашларни ўзида тўла мужассам этадиган муҳим қадриятдир. Маънавиятнинг негизи ва маъно-мазмунини белгилайдиган асосий хусусиятлар, биринчи галда инсоннинг руҳий покланиши ва қалбан улғайиши билан ифодаланади.

Таъкидлаш керакки, жамият тараққиётида маънавий омиллардан ҳуқуқий маданият катта аҳамият касб этади. Қолаверса, бугунги тараққиёт суръати тобора тезлашиб, бозор муносабатлари янада чуқурлашаётган бир пайтда ҳуқуқий онг-савия ва маданиятга бўлган эҳтиёж ҳам ошиб бормоқда. Юртбошимизнинг "Юксак маънавият–енгилмас куч" китобида масаланинг ушбу жиҳати теран таҳлил этилган: "Куч-ғайрат билан бирга, билим ва тажрибаси, ақл идроки, касб малакаси етарли бўлган, қонунларни, ўз ҳақ-ҳуқуқлари ва мажбуриятларини яхши билган одамгина тадбиркорлик ёки фермерлик билан шуғулланиши, ўз хусусий ишини оқилона ва самарали ташкил этиши мумкин".

Чиндан ҳам, қонунни чуқур билган киши ўз ҳақ-ҳуқуқларини қанчалик ишончли ҳимоя қилса, ўзгалар манфаатига ҳам шундай ҳурмат билан муносабатда бўлади. Шу маънода ҳуқуқий маданиятни юксалтириш жамиятда қонун устуворлигини таъминлашнинг асосий заминидир. Давлатимиз истиқлол йилларида ҳуқуқий маданиятни юксалтириш масаласига катта эътибор қаратаётгани ҳам бежиз эмас. Юртбошимиз таъкидлаганидай, ўз ҳақ-ҳуқуқини танийдиган, ўз кучи ва имкониятларига таянадиган, ён-атрофда содир бўлаётган воқеа-ҳодисаларга мустақил ёндоша оладиган, айни замонда шахсий манфаатларини мамлакат ва халқ манфаатлари билан уйғун ҳолда кўрадиган, ҳар жиҳатдан баркамол инсонларни тарбиялаш вазифаси истиқлол йилларида биз учун ҳал қилувчи масалага айланди.

Айтиш керакки, бу борада Президентимизнинг **"Ҳуқуқий тарбияни яхшилаш, аҳолининг ҳуқуқий маданияти даражасини юксалтириш, ҳуқуқшунос кадрларни таёрлаш тизимини такомиллаштириш, жамоатчилик фикрини ўрганиш ишини яхшилаш ҳақида"**ги Фармон ва Конституцияни ўрганишга қаратилган махсус фармойиш муҳим омил бўлмоқда.

Дарҳақиқат, ҳуқуқий воситаларнинг давлат ва жамият ҳаётида тутган ўрни катта бўлиб, улар ҳуқуқий маданиятнинг ажралмас қисми ҳисобланади. Бунда юксак малакали ҳуқуқшунос кадрларни тайёрлаш, таълим муассасаларида ҳуқуқ илмини чуқур ўргатиш ҳамда кенг миқёсли тарғибот-ташвиқот тадбирларини мунтазам ташкил этишнинг ҳам самараси беқиёсдир.

Чунончи, ўтган йили ва жорий йилнинг биринчи ярмида шаҳар ФХДЁ бўлими ташаббусига биноан Хива шаҳри аҳолиси орасида 89 маротаба ҳуқуқий тарғибот-ташвиқот тадбирлари ўтказилди. "Ёш оила қурувчилар" мактабининг 27 машғулоти бевосита ҳуқуқий тарбияга бағишланди.

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш керакки, мамлакатимизда изчиллик билан олиб борилаётган жамиятни эркинлаштириш ва демократлаштиришга қаратилган ислоҳотларнинг муҳим йўналишларидан бири ҳуқуқий маданиятни юксалтиришдан иборатдир. Зотан, жамиятнинг тараққий этишида фуқароларнинг ҳуқуқий билими ва маданияти алоҳида аҳамият касб этади.

Феруза АБДУЛЛАЕВА,
Хива шаҳри ФХДЁ бўлими мудири
Абдулла СОБИРОВ,
ҳуқуқшунос-журналист

Мутахассисларнинг фикрича, XXI асрга келиб, одам савдоси жинояти кўлами кескин ошиб кетди. Аниқроқ айтганда, одам савдоси ҳозирги кунда ер юзида гиёҳвандлик моддалари ва қурол савдосидан кейин учинчи ўринни эгаллайди. Бинобарин, ушбу жиноятга бир ёки икки давлатга тегишли муаммо сифатида эмас, балки глобал таҳдид деб қараш мақсадга мувофиқдир. Зотан, тобора трансмиллий хусусият касб этиб бораётган одам савдоси жинояти ҳудуд ва чегара танламаслиги боис юртимизга ҳам кириб келаётганлиги ҳар бир соғлом фикрли кишини ташвишлантиради.

Transmilliy jinoyatchilik

«Ҳожатбарор» ниқобидаги фирибгарлар

Суд очерки

Албатта, одам савдоси билан боғлиқ жиноятларнинг жамиятимизга олиб келиши мумкин бўлган салбий оқибатларини чуқур англаган ҳолда, ўтган йиллар мобайнида бу турдаги жиноий қилмишларга қарши курашиш борасида қатор ишлар амалга оширилди. Жумладан, мамлакатимизда одам савдосига қарши курашишнинг меъёрий-ҳуқуқий асослари шакллантирилди. Жумладан, 2003 йил 12 декабрда республикамиз томонидан БМТнинг **«Одам савдоси ва учинчи шахслар томонидан фоҳишабозликда фойдаланишга қарши кураш тўғрисида»**ги, **«Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши кураш тўғрисида»**ги конвенциялари ратификация қилинди. 2008 йилнинг 17 апрелида **«Одам савдосига қарши кураш тўғрисида»**ги, 29 августида **«Одам савдосига қарши кураш тўғрисида»**ги **Ўзбекистон Республикаси қонуни қабул қилиниши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»**ги қонунларнинг қабул қилиниши одам савдосига қарши курашишда муҳим омил бўлмоқда.

Юқорида таъкидланган Жиноят кодексига ўзгартириш киритишни кўзда тутувчи қонун асосида кодекснинг 135-моддаси янги таҳрирда баён этилди. Унга кўра, биринчидан, жиноят таркибининг объектив белгилари аниқ кўрсатилди, иккинчидан, ушбу жиноятнинг жавобгарликни оғирлаштирувчи ўнта ва жавобгарликни ўта оғирлаштирувчи тўртта ҳолати белгиланди.

(Давоми тўртинчи бетда)

бермоғи бор

ёхуд қарздорлик мажбуриятини бажармаслик қандай ҳуқуқий оқибатларга олиб келади?

Судда жавобгар Алишер Турсунов даъвони тан олмасдан, 6760 килограмм шолини қарзга олиб, ярмини қайтарганини, 2007 йилда эса, ҳақиқатан ҳам, қолган қарзини икки баравар қилиб қайтаришга ваъда берганлигини, лекин тилхатни даъвогар ёзиб, у эса ўқимасдан имзо чекканлигини, 2008 йилда ҳосил яхши бўлмаганлиги учун мажбуриятини бажаролмагани ва даъвогар ҳам қарздан воз кечганлигини таъкидлаб, даъвони рад этишни сўраган.

Суднинг ҳал қилув қарорига кўра, даъвогарнинг даъво талаби қаноатлантирилиб, жавобгардан унга 13.420 килограмм шолининг қиймати сифатида 9.729.500 сўм, давлат фойдасига 1.945.900 сўм миқдорида давлат божи ундирилган. Гарчи, иш жавобгарнинг кассация шикояти асосида вилоят судида кўриб чиқилиб, суднинг қарори асосли ва қонуний деб топилган бўлсада, жавобгарнинг оилавий шароити инобатга олинган ҳолда кассация инстанцияси ундан давлат фойдасига ундириладиган давлат божи миқдорини камайтиришни лозим топди.

Албатта, ёзма далиллар томонларнинг фикрини асословчи муҳим маълумот ҳисобланади. Аммо, эътибор бериш керакки, ҳамма ёзма маълумотлар ҳам судлар томонидан далил сифатида қабул қилинавермайди. Масалан, даъвогар Хайрулла Каримов даъво аризаси билан судга мурожаат қилиб, 2007 йилда Гулсум Тўрақуловага 25.000 АҚШ доллари берганлигини, жавобгар шундан 15.000 АҚШ долларини қайтариб, қолган 10.000 АҚШ долларига тилхат ёзиб берганини, аммо ҳозирга қадар қарзини бермасдан келаётганлигини кўрсатиб, қарзни ундириб беришни сўраган.

Бироқ судга тақдим қилинган мазкур тилхатда қарз шартномасининг асосий шарти ҳисобланган қарз шартномасининг субъектлари, яъни қарз берувчи ва қарз олувчининг исм-фамилиялари, битим тузилган сана ва қарзни қайтариш муддатлари кўрсатилмаган. Шу боис суд қарори билан даъвогарнинг қарзни қайтариш ҳақидаги даъво талаби рад этилди. Даъво асоссиз деб топилганлиги учун даъвогардан давлат фойдасига 500.000 сўм миқдорида давлат божи ундирилди.

Ушбу мисолдан ҳам кўринадики, оддий ёзма битимларни тузишда қонунда белгилаб қўйилган талабларга риоя қилиш, аниқроғи, битимни нотариал тартибда расмийлаштириш кейинчалик турли келишмовчиликларга ўрин қолдирмайди. Бинобарин, фуқаролар ҳуқуқий муносабатларга киришишдан аввал оқибатини ҳар томонлама ўйлаб, лозим топилганда, мутахассислардан ёрдам сўрашса, сўнг шартномаларни қонунда белгиланган тартибда тузишса, мақсадга мувофиқ бўлади.

Файзулла АБДУАЗИМОВ,
фуқаролик ишлари бўйича Тошкент вилоят судининг раиси

Умр — инсонга бир марта бериладиган бебаҳо неъматдир. Уни эзгу ва ҳалол ишлар, инсоний фазилатлар билан безаган киши эл-юрт ўртасида обрў-эътибор қозонади, вафотидан сўнг ҳам унинг номи фақат яхши хотиралар билан ёдга олинади. Устоз ҳуқуқшунос, тажрибали судья Тўйчи Қўшатов ана шундай инсонлардан бири эди.

Yodnoma

Самимий инсон хотираси

Тўйчи Қўшатов ҳуқуқ-тартибот идораларидаги, хусусан, суд тизимидаги узоқ йиллик самарали фаолияти давомида фақат қонун ва адолат тамойилларига суянди, одил судловни амалга оширишни ўзининг муқаддас бурчи, деб билди. Унинг бу фазилатлари Навоий вилояти судининг судьяси, суд раисининг ўринбосари, фуқаролик ишлари бўйича Навоий вилояти судининг раиси лавозимларида фаолият юритган кезларда, айниқса, ёрқин намоён бўлди. Мустақиллигимизни мустаҳкамлаш, суд-ҳуқуқ тизимида олиб борилаётган кенг кўламли ислоҳотлар самарадорлигига ўзининг муносиб ҳиссасини қўшиш, ёшларимизни она-Ватанга муҳаббат, касбига садоқат руҳида тарбиялаш сингари эзгу ниятлар Тўйчи Қўшатовнинг самарали фаолиятида ўзининг тўлиқ ифодасини топган эди десак, айни ҳақиқатни айтган бўламиз.

Тўйчи Қўшатов тажрибали ва билимдон ҳуқуқшунос сифатида ёшларнинг интилишларига алоҳида эътибор билан қарар, улардан ўзининг қимматли маслаҳат, йўл-йўриқ ва ўгитларини ҳеч қачон аямасди. Шу боис бугун кўпчилик ёшлар унинг номини устоз сифатида алоҳида ҳурмат билан тилга олади.

Таъкидлаш керакки, давлатимиз томонидан Тўйчи Қўшатовнинг меҳнатлари муносиб баҳоланган. У ёшларни миллий истиқлол ғояси ва она-Ватанга садоқат руҳида тарбиялаш, ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш ишига қўшган катта ҳиссаси ҳамда ижтимоий-сиёсий ҳаётдаги фаол иштироки учун 2002 йил «Шуҳрат» медали билан тақдирланди.

Самимий инсон, садоқатли дўст, меҳрибон устоз ва тажрибали ҳуқуқшунос Тўйчи Қўшатовнинг ёрқин хотираси доимо қалбимизда сақланиб қолади.

Бир гуруҳ шогирдлари

МАЪЛУМКИ, МИЛЛИЙ ВА УМУМИНСОНИЙ ҚАДРИЯТЛАР РУҲИДА ТАРБИЯЛАНГАН, ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИГА ЎЗИНИНГ МУНОСИБ ҲИССАСИНИ ҚЎШИШГА ҚОДИР, ЖИСМОНИЙ ВА МАЪНАВИЙ ЕТУК АВЛОДНИ КАМОЛГА ЕТКАЗИШ ДАВЛАТИМИЗ СИЁСАТИНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИДАН БИРИДИР.

Dolzarb mavzu

Фарзанд тарбияси

барчамизга бирдек масъулият юклайди

Ана шу эзгу ниятни амалга ошириш мақсадида мустақиллик йилларида мамлакатимизда тенгсиз ишлар амалга оширилди. Хусусан, вояга етмаганларнинг таълим-тарбиясига оид ишларни тўғри ташкил этиш, улар томонидан содир этиладиган ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишга қаратилган бир қатор меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар, чунончи, **“Ўзбекистон Республикасида ёшларга оид давлат сиёсатининг асослари тўғрисида”**, **“Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида”**, **“Таълим тўғрисида”**ги қонунлар, кадрлар тайёрлаш Миллий дастури қабул қилинди. Шунингдек, вояга етмаганларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган ҳуқуқий меъёрлар Меҳнат, Фуқаролик кодекслари ва бошқа қонунларда ҳам ўз ифодасини топди.

Маълумки, давлатимиз томонидан бола ҳуқуқларини ҳимоя қилишни кучайтириш бўйича кўрилаётган чора-тадбирлар вояга етмаганлар ўртасида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш тизимини мустаҳкамлашга, шаклланиб келаётган ёш авлод учун ота-оналар масъулиятини кучайтиришга хизмат қилмоқда. Айни пайтда вояга етмаганлар томонидан содир этиладиган ҳуқуқбузарликларнинг йилдан-йилга камайиб бориш жараёни кузатилмоқда. Жумладан, 2009 йилнинг 9 ойи мобайнида вояга етмаганлар томонидан содир этилган жиноятлар сони 2006 йилнинг 9 ойига нисбатан 10,4 фоизга камайган.

Айтиш керакки, **“Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига қўшимчалар киритиш ҳақида”**ги қонунга биноан кодекснинг 188^2-моддаси (вояга етмаган шахснинг кўнгил очиш (дам олиш) жойларида тунги вақтда бўлишига йўл қўйиш) қуйидагича таҳрирда баён этилди: **ресторанлар, кафелар, барлар, клублар, дискотекалар, кинотеатрлар, компьютер заллари, Интернет тармоғидан фойдаланиш хизматларини кўрсатиш учун жиҳозланган хоналар ёки бошқа кўнгил очиш (дам олиш) жойларининг раҳбарлари ёхуд бошқа масъул шахслари томонидан вояга етмаган шахснинг тунги вақтда ота-онасидан бири ёки унинг ўрнини босувчи шахснинг кузатувисиз кўрсатилган муассасаларда бўлишига йўл қўйиш – энг кам иш ҳақининг ўн бараваридан ўн беш бараваригача микдорда жарима солишга сабаб бўлади.**

Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексга киритилган ушбу меъёр айни пайтда ота-оналар (уларнинг ўрнини босувчи шахслар) зиммасига ҳам масъулият юклайди. Аниқроғи, вояга етмаган шахсларнинг ота-оналари ёки уларнинг ўрнини босувчи шахслар Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 47-моддасига мувофиқ, вояга етмаган шахсларни тарбиялаш ва уларга таълим бериш борасидаги мажбуриятларни бажармаса, шу жумладан, вояга етмаганларнинг маъмурий ҳуқуқбузарлик содир этишига сабаб бўлса, жавобгарликка тортилади. Янаям соддароқ қилиб айтганда, ўсиб келаётган ёш авлоднинг тарбияси учун барчамиз бирдек масъулмиз.

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш керакки, юқорида қайд этилган қонун мамлакатимизда ёш авлодни ҳар жиҳатдан соғлом, комил инсон қилиб улғайтириш ҳамда вояга етмаган шахслар томонидан ҳуқуқбузарликлар содир этилишининг олдини олиш йўлида амалга оширилаётган кенг кўламли ишлардан биридир. Бинобарин, ушбу эзгу ниятни рўёбга чиқаришда барчамиз фаол иштирок этишимиз лозим.

Муродбек МАМБЕТОВ,
Тошкент давлат юридик институти талабаси

G'aroyib olam

Бу дунёда инсон умрини икки эшик орасидаги масофага қиёслашади: туғилиш ва ўлим. Ана шу икки тушунча - туғилиш ва ўлим ҳодисаси азал-азалдан инсон учун ўта сирли бўлиб келган. Бу ҳақида турли хил фикр-мулоҳазалар айтилган, тахминлар тўқилган, аммо бундай баҳс-мунозаралар ҳали-ҳамон якун топгани йўқ.

Бироқ гап ҳозир бу ҳақда эмас, балки машҳур кишиларнинг умр сўнггидаги иқрори хусусидадир.

Айтиш керакки, буюк бастакор Вольфганг Амадеус Моцарт ўзининг 35 йиллик қисқа умри давомида 600 дан зиёд мусиқий асарлар яратган. Ҳайратланарлиси шундаки, юксак тафаккур қудрати билан яратилган ушбу асарлар орадан шунча йиллар ўтганига қарамай ҳамон дунё мусиқа санъатининг гултожи сифатида эътироф этилади. Ана шундай буюк бастакорнинг сирли ўлими узоқ йиллар давомида қизғин баҳс-мунозараларга сабаб бўлган. Тарихий манбаларда қайд этилишича, Моцарт қаттол ғанимлари томонидан заҳарланган. Буюк бастакорнинг ўзи ҳам бунга тўлиқ амин эди. «Мен лабларимда ўлим таъмини татияпман. Мен бу дунёни тарк этиб бораяпман», буюк бастакорнинг сўнгги нафасда айтган ушбу сўзларида ҳам ғанимларининг қилмишига ишора йўқ эмас.

Шотландиялик тарихчи Томас Кармейль ҳаёт нурлари сўниб бораётганига қарамай ўта хотиржам тарзда шундай деган: «Ўлим деган сирли мавҳумот шундай бўлар экан-да, а?!».

Ҳеч кимга сир эмас, буюк истеъдод соҳиблари ҳамиша ўзларига ҳам, ўзгаларга ҳам ўта талабчан ва қаттиққўл бўлишади. Эҳтимол, айни шундай талабчанлик, ўз-ўзидан қониқмаслик туйғуси абадиятга дахлдор асарлар яратилишига кучли туртки берган. Барча даврларда ҳам буюк истеъдод соҳиби дея эътироф этилган Леонардо да Винчи ҳам сўнгги сўзлари орқали буни тасдиқлайди: «Менинг асарларим ўзим интилган чўққиларни забт эта олмади. Шу боис тугаб бораётган умрим мазмунсиз якун топгандек туюлади».

Ҳаётда юксак маҳорат билан яратилган асар қаҳрамонлари ҳақиқатан ҳам, сиз билан бизга мансуб дунёда яшаётгандек хаёлимизни ўғирлайди, кўз олдимизда гавдаланади. Бундай қаҳрамонлардан баъзан муаллифларнинг ўзлари ҳам таъсирланган. Масалан, Оноре де Бальзак ўта оғир аҳволда тўшакда ётган маҳал ўзи яратган ҳикоя қаҳрамонларидан бири — тажрибали шифокор Биантонни ўкинч билан ёдга олади: «У айни дамда ёнимда бўлганида, мени ажал чангалидан муқаррар қутқариб оларди».

«Бутун ҳаётим давомида фақат биргина киши мени тушунган, — дея пичирлаган ўлим билан олишаётган диалектика фалсафасининг отаси Фридрих Гегель. Аммо бироз сукут сақлагач, у шундай қўшимча қилган: — Моҳиятан айтганда, у ҳам мени тўлиқ тушуниб етмаган». Ҳа, қарама-қаршиликлар таълимотини илгари сурган инсоннинг сўнгги сўзлари бундан ўзгача бўлиши ҳам мумкин эмасди. Акс ҳолда, у умр бўйи эътиқод қилган ўз нуқтаи назарига қарши чиққан бўларди.

«Менинг тасвирга олиш жараёним тугаб бормоқда». Ҳаётининг сўнгги лаҳзаларида бундай иқрорни ким билдириши мумкин? Ҳа, шундай, бутун умрини кино санъатига бағишлаган киши. Дунё кинематографиясининг асосчилари ҳисобланмиш ака-ука Люмьерлардан бири О. Люмьер ўлими олдидан ўзи танлаган соҳага бўлган юксак муҳаббатини ана шундай тарзда ифода этган.

Академик Иван Павлов ҳаётда ниҳоятда гапга уста, зукко, ҳазилкаш инсон бўлган. Унинг умри сўнггида айтган сўзлари ҳам буни тасдиқлайди. «Мени йўқлаб келганларга шундай денг: академик Павлов ҳозир ниҳоятда банд: у ажални қарши олмоқда».

Таниқли табиатшунос Ласепед эса умрининг сўнгги нафасида ўғлига мурожаат қилиб, ўз қўлёзмаси остига катта ҳарфлар билан «Ҳаммаси якун топди» деб ёзиб қўйишни илтимос қилган.

Пабло Пикассонинг ўлимолди иқрори собиқ «Битлз» гуруҳи солисти Пол Маккартнини шу қадар илҳомлантириб юборганки, ҳатто ўзининг машҳур қўшиқларидан бирида ундан иқтибос келтиради: «Мен учун қадаҳ кўтаринг, соғлиғим учун қадаҳ кўтаринг, биласизлар, энди мен қадаҳ кўтара олмайман».

Ирландиялик адиб Оскар Уайльд сўнгги кунларини меҳмонхонада ўтказган. Ҳаёт нурлари сўниб бораётган нигоҳларини дидсизлик билан танланган беўхшов гулқоғозларга тикиб, чуқур хўрсинади: «Бу гулқоғозлар кўзимга жуда хунук кўринаяпти. Иккимиздан биримиз бу хонани тарк этишимизга тўғри келади». О.Уайльднинг ўлимидан сўнг гулқоғозлар алмаштирилиб, хона унинг Лондондаги уйи услубида қайта таъмирланади. Ёзувчи Лев Толстой эса ўлим талвасасида ётган маҳал негадир ғалати истагини бажо келтиришни сўрайди: «Қани энди ҳозир лўлилар қўшиғи бир дақиқа бўлсада, янграса, бу дунёдан армонсиз кўз юмардим».

Боб Марли — ямайкалик мусиқачи, қўшиқчи ва бастакор. Унинг бу дунёни тарк этганига 28 йилдан ортиқроқ вақт ўтган бўлишига қарамай, Боб Марли ҳамон регги услубидаги энг машҳур ижрочи ҳисобланади. Шифокорлар Марлида меланома касаллиги борлигини аниқлашди, бироқ у жиддий тарзда даволанишга эътибор қилмайди. Натижада касаллик ўпка ва бош мияга тарқалди. Боб Марли 1981 йили 11 майда 36 ёшда вафот этди. Унинг сўнгги сўзлари ўғлига қараб айтилган эди: «Ҳаётда муҳими пул эмас».

Машҳур шоир Феликс Арвер касалхона палатасида ётар экан, ногаҳон ташқаридан ҳамширанинг шундай сўзлари қулоғига чалинади: «Шу колидорнинг охирида», — дея у кимгадир тушунтириш берарди. Шоир Феликс Арвер ниҳоятда мадорсиз бўлишига қарамай бор кучини жамлаб: «Колидор эмас, коридор!» — дея ҳамширанинг хатосини тузатади ва ҳаётдан кўз юмади.

Интернет материаллари асосида Дилдора ЮЛДАШЕВА тайёрлади.

Fuqarolik qonunchiligi

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Гап шундаки, шаҳрисабзлик Саттор Йўлдошев умрининг охирига қадар оиласи ва фарзандлари билан шаҳардаги Зебунисо кўчаси, 1-уйда яшаб келган. Ушбу уй-жой Шаҳрисабз шаҳри собиқ ижроия қўмитасининг 1975 йил, 4 июндаги қарорига асосан С.Йўлдошевнинг ўғли — Толиб Сатторовга тегишли эканлиги қайд этилган.

Толиб ака отасининг вафотидан кейин ҳам то укалари уйли-жойли бўлгунча, ушбу хонадонда улар билан бирга яшаб келган. Кейинчалик бошқа уйга кўчиб чиққан Толиб ака укаси Абдуғаффорга ўзининг болалари вояга етгунга қадар ота ҳовлисига эгалик қилиб туришни илтимос қилган. Абдуғаффор ҳам унинг айтганига кўниб, оиласи билан мазкур хонадонда яшай бошлаган.

Орадан анча йил ўтиб, аниқроғи, 2009 йилнинг 19 июнида Толиб ака отасидан қолган ҳовлини қонуний тартибда тўнғич ўғли Зокир Сатторовга ҳадя қилган ва буни нотариал идорада тасдиқлатган.

Ҳамма муаммо ана шу жойда бошланади. Меҳр-оқибатни унутган Абдуғаффор турли баҳоналар билан Зокирнинг қонуний мулки ҳисобланган уй-жойга кўчиб киришига тўсқинлик қила бошлайди. Уни инсофга чақириш, ҳужжатларни кўрсатиш, кайвони кишиларни ўртага қўйиб, тушунтириш ҳам фойда бермайди.

Шундан сўнг Зокир Сатторов судга мурожаат қилади. Фуқаролик ишлари бўйича Шаҳрисабз туманлараро суди ишни атрофлича ўрганиб чиқиб, даъво аризасини қаноатлантирди. Бироқ ҳали ҳам ўжарлигини қўймаган А.Йўлдошев суднинг ҳал қилув қароридан норози бўлиб, фуқаролик ишлари бўйича Қашқадарё вилояти судига шикоят хати беради.

Суд ҳайъати А.Йўлдошевнинг шикоят хати юзасидан фуқаролик иши ҳужжатларини қайта муҳокама этиб, унга ҳуқуқий баҳо берар экан, ҳақиқатан ҳам, уй-жойнинг З.Сатторовга тегишли эканлигини аниқлади. Суд ҳайъати фуқаролик ишлари бўйича Шаҳрисабз туманлараро судининг даъвогар Зокир Сатторовнинг жавобгар Абдуғаффор Йўлдошевга нисбатан уй-жойдан мажбурий тартибда чиқариш ҳақидаги ҳал қилув қарорини тўғри деб топди.

Ушбу низоли воқеани эшитиб, ҳайрон қолади киши. Ахир, ака-укалар учун меҳр-оқибат энг мустаҳкам ришта эмасми? Энди дарз кетган меҳрришталарини яна аввалгидай улашнинг имкони бўлармикан?

Ҳа, ҳар бир киши муайян ишга қўл уришдан олдин обдон ўйлаб кўриб, қонунларга амал қилган ҳолда иш юритса, турли дилхираликларга ўрин қолмайди. Энг муҳими, яқин қариндошлар ўртасидаги ишонч йўқолмайди. Қолаверса, адолат мезони бор жойда ҳалоллик, тўғрилик қарор топади.

Бобур ИСЛОМОВ,
фуқаролик ишлари бўйича Қашқадарё вилояти судининг судьяси
Абдунаби БОБОЁРОВ,
«Куч — адолатда» мухбири

Transmilliy jinoyatchilik

(Давоми. Бошланиши учинчи бетда)

Мазкур қилмишларнинг ижтимоий хавфлилик даражаси юқори эканлиги, жамият аъзоларининг соғлиғи, ҳаёти ва бошқа ҳуқуқларига тажовуз қилиши, айниқса, ёшларнинг ахлоқига салбий таъсир кўрсатиши эътиборга олиниб, жазо чоралари ҳам кучайтирилди. Масалан, Жиноят кодексининг эски таҳрирдаги 135-моддаси 1-қисмида 6 ойгача қамоқ жазоси назарда тутилган бўлса, янги таҳрирдаги ушбу модданинг биринчи қисми санкциясида 3 йилдан 5 йилгача озодликдан маҳрум қилиш жазоси белгиланди.

Одам савдосига оид қонунчиликни қўллаш ҳамда бу тоифадаги ишлар бўйича ягона суд амалиётини шакллантириш мақсадида Олий суд Пленумининг 2009 йил 24 ноябрда **«Одам савдосига оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида»**ги қарори қабул қилиниб, унда одам савдосига оид жиноят ишлари бўйича айбдор шахсларнинг қилмишларини квалификация қилиш борасида аниқ раҳбарий тушунтиришлар берилди.

Афсуски, кўрилаётган чора-тадбирлар, қабул қилинаётган қонунлар ҳаётга изчил татбиқ этиб борилаётганига қарамасдан, бу турдаги жиноятлар ҳамон учраб туради.

Агар бугун биз қаламга олаётган мавзуга жиддий эътибор қаратиб, ушбу воқеа-ҳодисалар тафсилотига қулоқ берсангиз, донишманд боболаримиз «кўр кўрни қоронғида топади», деган нақлни бежиз айтишмаганига яна бир карра ишонч ҳосил қиласиз. Хуллас, мақоламиз «қаҳрамон»лари Козим билан Рамзиддин ҳам Сурхондарёда туғилган бўлишига қарамасдан бир-бири билан қўшни мамлакатнинг олис шаҳрида танишишди.

Козим бундан бир неча йил аввал қўшни юртга кетиб, ўша ердаги қурилиш фирмаларидан бирига ишга жойлашди. Рамзиддин билан ҳам шу ерда танишди. Аввалига тинчгина меҳнат қилиб юрган бу йигитлар Бобур исмли шахс билан танишишгач, «ишламай тишлаш» йўлига ўтишни маъқул кўришди.

Бобурнинг режасига биноан, Рамзиддинга Сурхондарёга қайтиб, ҳавойи ваъдаларга ишонадиган соддадил одамларни топиш ва бу ерга жўнатиш вазифаси топширилди. Козим эса жўнатилганларни кутиб олиши лозим эди. Бобур ўзига ишга жойлаштириш вазифасини олди. Аслида, рисоладагидай кўринаётган бу «режа»дан кўзланган асл мақсад бошқача эди. Яъни ҳамтовоқлар соддадил кишиларнинг меҳнати эвазига бериладиган пулларни ўзлаштирмоқчи бўлишганди.

Қисқаси, Р.Азимов уйига келади. Бир-икки кун оиласи бағрида бўлиб, сўнг асосий ишга киришади. У кўп вақт ўтмасдан қўшни Бандихон туманидан ота-бола Ҳусан Йўлдошев ва Сарвар Йўлдошевни турли ҳавойи ваъдалар билан алдаб, Козим Муртазоевнинг олдига жўнатиб юборади. Ҳатто ота-боланинг йўлкираси йўқлигини билгач, ҳеч иккиланмасдан ёнидан пул чиқаради. Рамзиддин ўзининг бу «ҳотамтой»лигини «борганда сурилиб кетармиз», деб изоҳлайди.

Узоқ ўйламасдан, асоссиз ваъдаларга учиб, номаълум сафарга чиққан ота-бола Йўлдошевлар эса етти ой мобайнида совуқ ўлкада оғир шароитларда ишлаб... Бандихонга қуруқ қўл билан қайтишди. Чунки улар пешона тери билан ишлаб топган маблағ аллақачон уч ҳамтовоқ ўртасида «арра» қилиб бўлинган эди.

Афсуски, Козим, Рамзиддин ва Бобурнинг жиноий ҳаракатлари шу билан ҳам якун топмади. Аксинча, уларнинг нопок луқмага ўрганган нафси яна ҳакалак ота бошлади.

Бу гал уларнинг тўрига Ангор туманида яшовчи ота-бола Равшан ва Қурбон Эргашевлар тушди. Воқеалар ривожи худди аввалгидек такрорланди: Рамзиддин «саҳийлик» билан йўлкирани ёнидан тўлади. Ота-боланинг ҳар бирига 300 АҚШ доллари миқдорида ойлик маош, бепул озиқ-овқат ва иссиқ туражой ваъда қилди. Айни пайтда хотима ҳам бояги-боягидай эди: ота-бола Эргашевлар кўп сарсон-саргардонликлардан сўнг қуруқ қўл билан уйларига қайтишди.

Нафси ҳакалак отган ҳамтовоқларни энди бир-икки кишининг «топгани» қаноатлантирмай қўйди. Улар галдаги «режа»дан кўпроқ фойда олмоқчи бўлишди. Шу мақсадда йўлга чиққан Рамзиддин Азимов бир эмас, нақд саккиз нафар фуқарони Козимнинг олдига жўнатиб юборишга эришди. Бу гал ҳам воқеалар айнан такрорланди. Айримлари икки-уч ой, бошқалари олти-етти ой ишлаган фуқаролар ҳамтовоқлардан еган-ичгани, ётоқжойи ва бошқа харажатлари учун «қарздор» бўлиб, уйга қайтишди.

Жабрланувчиларнинг шикоятларига асосан ишга киришган ҳуқуқ-тартибот идораси ходимлари томонидан кўп ўтмасдан айбдорлар қўлга олинди. Суд ҳукмига кўра, К.Муртазоев Жиноят кодексининг 135-моддаси, 2-қисми «б», «д», «е» бандларида назарда тутилган жиноятларни содир этганликда айбли деб топилди ва унга нисбатан тегишли жазо чораси тайинланди.

Жиноят кодексининг 135-моддаси, 2-қисми «б», «д», «е» ва «з» бандларида кўзда тутилган жиноятларни содир этганликда айбланган Р. Азимов ҳам қилмишига яраша жазо олди.

Бир қараганда, мақолага шу ўринда нуқта қўйса ҳам бўлади. Чунки жиноятчилар айбларига яраша жазо олишди. Лекин масаланинг кишини ўйлантириб қўядиган яна бир жиҳати ҳам йўқ эмас. Албатта, Козим билан Рамзиддин айбдор. Шу боис ҳам уларга қилмишига яраша жазо тайинланди. Лекин уларнинг ҳавойи ваъдаларига ишониб, ўзга юртга отланган юртдошларимизчи? Етти ўлчаб бир кесмай йўлга чиқишгани, ёлғон-яшиқдан иборат ваъдаларга ишонишганининг жабрини тортишмадими улар?

Ҳолбуки, бугунги кунда мамлакатимизда фуқароларнинг ўқиш, иш ёки саёҳат қилиш мақсадида хорижга чиқиши учун барча шарт-шароитлар яратилган. Эътиборли томони шундаки, қонуний йўл билан чет элга чиққан фуқароларнинг ҳуқуқ ва манфаатлари тўлиқ ҳимоя этилади. Фирибгар кимсаларнинг алдовига учиб, қолаверса, белгиланган тартиб-қоидаларни писанд қилмасдан ноқонуний йўллар билан хорижга кетаётган кишиларни эса сарсон-саргардонлик, турли оворагарчиликлар кутиб турмаганига ҳеч ким кафолат беролмайди. Юқорида баён этилган воқеалар ҳам бу фикрнинг исботидир. Шундай экан, ҳар бир ишда қонунга таянсак, ҳаётимиз ҳам, соғлиғимиз ҳам қонун ҳимоясида бўлади.

Жаҳонгир РАҲМОНОВ,
жиноят ишлари бўйича Ангор тумани судининг раиси,
Ислом ҲАМРО,
«Куч — адолатда» мухбири

КУЧ—АДОЛАТДА

МУАССИС:
Ўзбекистон Республикаси Олий суди

Бош муҳаррир:
Шодиқул ҲАМРОЕВ

Газета 2007 йил 23 февралда Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0224-рақам билан рўйхатдан ўтган.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
Бўритош МУСТАФОЕВ
Олимжон ИСМАИЛОВ
Шерали РАҲМОНОВ
Мавжуда РАЖАБОВА
Нуриддинжон ИСМОИЛОВ
Зарифжон МИРЗАҚУЛОВ
Муҳаммад АЛИ
Омонбой ОҚЮЛОВ
Холмўмин ЁДГОРОВ
Дилбар СУЮНОВА
Юлчибой ТУРСУНБОЕВ
Шоюнус ҒОЗИЕВ
Баҳриддин НАИМОВ

Навбатчи муҳаррир
Отабек САФАРОВ

Саҳифаловчи
Шерзод ХАЙРУЛЛАЕВ

Газета «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида офсет усулида босилди.
Манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, А.Қодирий кўчаси, 1.
E-m@il: kuch-adolatda@mail.ru
Тел.: 239-02-54, 239-02-55

Буюртма: Г-716. Қоғоз бичими: А-2.
Сотувда эркин нархда. Адади: 6943.
1 2 4 5 Топшириш вақти: 20:00 Топширилди: 22:00